

CATECHIS

MUSECCLLESIAE

GENEVENSIS,

HOE 117.

Formula erudiendi pueros in
doctrina Christi.

Vi Deum, & quod bonum sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

LONDINE

Excudebat Gulielmus

Hovv.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

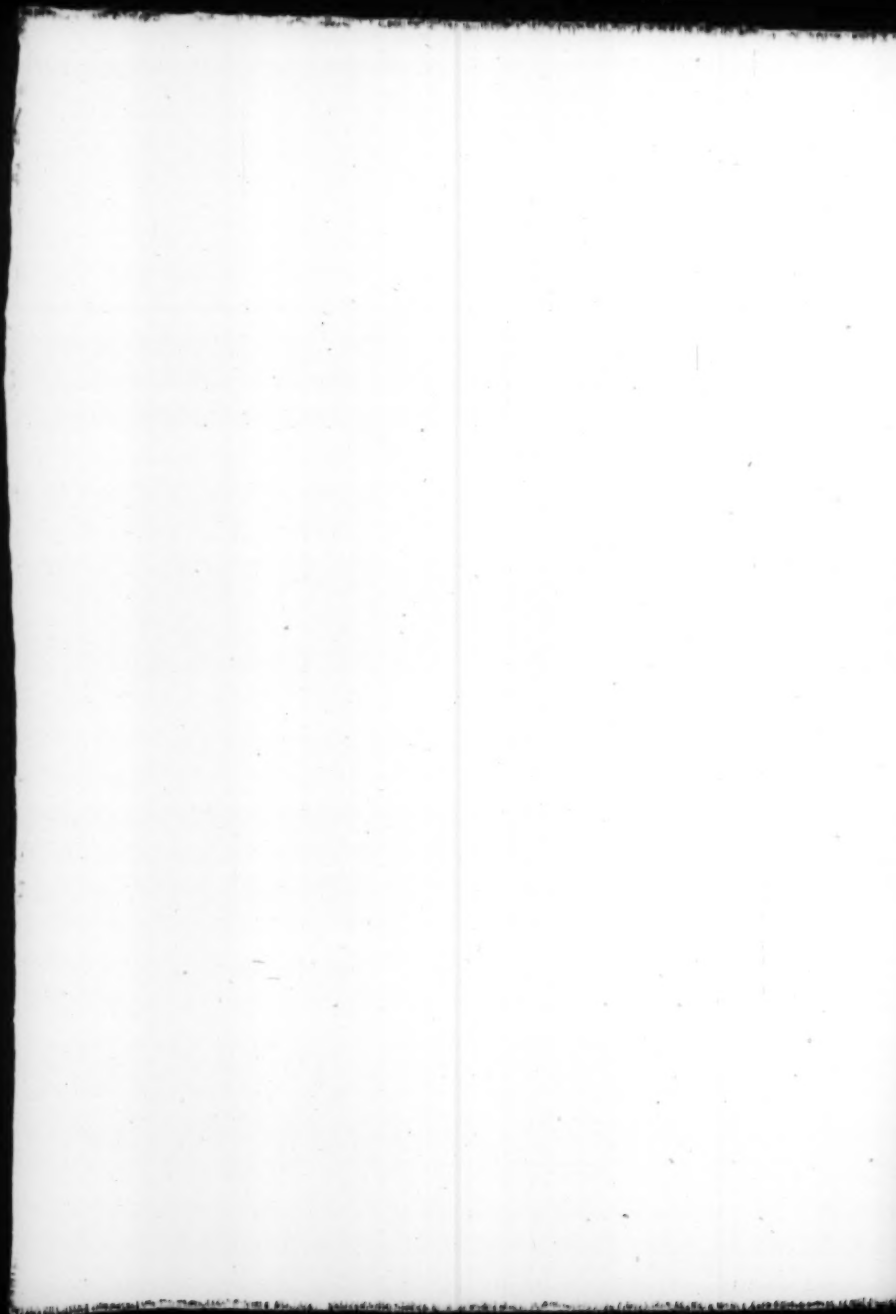
Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

Quid sit.

1169.

CATECHIS

MVSECCLESIAE

GENEVENSIS,

HOC EST,

Formula erudiendi pueros in
doctrina Christi.

LONDINE

Excudebat Guilielmus

Hovv.

1569.

CATHECHIS

MVS REGIÆ

GENEVENSIS

HOC EST

Formis erudiendi pueros in

doctrina Christi.

LONDINI

Excudebat Guiljelmus

Hovv.

1671.

DE FIDE.

COLLOQVVTORES,

Minister & Puer.

QVIS humanæ vitæ præcipuus est finis?
puer.

Vt Deum, à quo conditi sunt homines, ipsi no-
uerint.

Minister.

Quid causæ habes cur hoc dicas?

Puer.

Quoniam nos ideo creant, & collocant in
hoc mundo, quò glorificetur in nobis. Et
sanæ vitæ nostram, cuius ipse est initium,
æquum est in eius gloriam referri.

Minister.

Quod verò est summum bonum hominis?

Puer.

Illud ipsum.

Minister.

Quamobrem id tibi summum boni habetur?

Puer.

Quia eo sublato, infelicior est nostra conditio
quàm quorúmvis brutorum.

Minister.

Ergo, vel inde facis perspicimus nihil posse ho-
mini infelicius contingere, quàm Deo non
vivere.

DE FIDE

Puer.

Sic res habet

Minister.

Porro, quanam vera est ac recta Dei cognitio?

Puer.
Vbi ita cognoscitur, ut suus illi ac debitus exhibeatur honor.

Minister.

Quanam verò eius ritè honorandi est ratio?

Puer.

Si in eo sita sit tota nostra fiducia: si illum tota
vita colere, voluntati eius obsequendo, stu-
deamus: si eum, quoties aliqua nos urget ne-
cessitas invocemus, salutem in eo quæren-
tes, & quicquid experi potest bonorum: si
postremo tum corde, tum ore illum bono-
rum omnium solū autorem agnoscamus.

Minister.

Verum ut hæc discutiantur ordine, & fusius ex-
plicentur: quod in hac tua partitione pri-
mum est caput

Puer.

Ut totam in Deo fiduciam nostram colloquamus

Minister.

Qualiter autem id fiet

Puer.
Vbi omnipotentem notemus, & perfectè bo-
num.

Minister.

Satisne hoc est?

Nequa-

Puer.
Nequaquam.

Minister.
Quamobrem.

Puer.
Quia indigni sumus quibus adiuuandis potentiam exerat, & in quorum salutem, quam bonus sit, ostendat.

Minister.
Quid ergo praeterea opus est?

Puer.
Nempe ut cum animo suo quisque nostrum statuat ab ipso se diligi, eumque sibi & patriam esse velle, & salutis authorem.

Minister.
Vnde autem nobis id constabit?

Puer.
Ex verbo ipsius scilicet, ubi suam nobis misericordiam in Christo exponit, & de amore erga nos suo testatur.

Minister.
Fiduciae ergo in Deo collocandae fundamentum ac principium est, eum in Christo nouisse.

Puer. **Omnino.**

Minister.
Nunc, quænam sit huius cognitionis summa, paucis audire abs te velim.

Puer.
In fidei confessione, vel potius in formula confessionis

A. 3.

DE FIDE.

tionis, quam inter se communē habent Christiani omnes, continetur. Eam vulgō Symbolum Apostolorum vocāt, quōd ab initio Ecclesie, recepta semper fuerit inter omnes pios: & quōd vel ab ore Apostolorum excepta fuerit, vel ex eorum scriptis fideliter collecta.

Minister.

Reuer.

Puer.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem coeli & terrae.
Et in Iesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum:
qui conceptus est ē Spiritu sancto:
natus ex Maria virgine: passus
sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus:
descendit ad inferos: tertia die resurrexit ex mortuis:
ascendit in coelum: sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis,
inde venturus ad iudicandum vivos & mortuos.

Credo in Spiritum sanctum:
Sanctam Ecclesiam catholicam,
sancto-

sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam, Amen.

Minister.

Vt penitus intelligantur singula: in quor partes hanc confessionem diuidemus?

Puer.

In quatuor præcipuas.

Minister.

Eas mihi recense.

Puer.

Prima ad Deum Patrem spectabit. Secunda erit de Filio eius Iesu Christo, quæ etiam totam redemptionis humanæ summam complectitur. Tertia erit de Spiritu sancto. Quarta de Ecclesia, & diuinis in ipsam beneficijs.

Minister.

Quum non nisi vnus sit Deus, cur hic mihi tres commemoras, patrem, Filium, & Spiritum sanctum?

Puer.

Quoniam in vna Dei essentia Patrem intueri nos conuenit, tãquam principium & originem primam ve rerum omnium causam: deinde Filium, qui sit æterna eius sapientia: postremo Spiritum sanctum, tanquã eius virtutem,

DE FIDE

tutem, per omnia quidem diffusam, quæ tamē
semper in ipso residet.

Minister.

Inde significas nihil esse absurdum, si in una Divi-
nitate distincta, constituamus has tres per-
sonas, Deumque propterea non dividi.

Puer.

Ita est.

Minister.

Recita iam primam partem.

Puer.

Credo in Deum patrem omnipotentem, create-
rem coeli & terræ.

Minister.

Cur patrem nominas.

Puer.

Christi primum quidem intuitu, qui & sapien-
tia eius est, ab ipso genita ante omne tempus:
& missus in hunc mundum, declaratus fuit
eius Filius. Hinc tamen colligimus, quoniam
Deus scilicet Christi sit pater, nobis quoque esse
patrem.

Minister.

Quo sensu nomen illi Omnipotentis tribuist?

Puer.

Non hoc modo potentiam ipsam habere quam
non exerceat, sed omnia ipsum habere sub
manu & imperio: providentia sua governa-
re mundum, arbitrio suo omnia constitui.

se: & quicquid contingit, pro viliū est,
mode rari.

Minister.

Itaque non otiosam Dei potentiam fingis, sed
talem esse reputas quæ manifesti operi semper
adnotam habeat: sic ut nihil nisi per ipsum
eiusque decreto, fiat.

Puer.

sic est.

Minister.

Quoniam idcirco, Creatorem cœli & terræ.

Puer.

Quoniam per opera se nobis patefecit, in illis
quoque nobis querendus est. Neque enim
essentia eius ex patet mens nostra. Est igitur
mundus ipse veluti spectrum quoddam, in
quo cum possimus inspicere, quatenus eum
cognoscere nostra rectet.

Minister.

per cœlum & terram, an non quicquid præte-
rea creaturarum extat, intelligis?

Puer.

Imò verò: sed his duobus nominibus continen-
tur omnes, quod aut coelestes sint omnes, aut
terrenæ.

Minister.

Cur autem Deum, Creatorem duntaxat nuncu-
pas, quam intueri conservareque in suo statu
creaturas multo se præstantius, quam semel
condi-

condidisse.

Puer.

Neque verò hac particula indicatur tantum, sic opera sua Deum semel creasse, ut illum postea curam abiecerit. Quia potius sic habendum est, Mundū, ut initio fuit ab eo creditur, ita nunc ab eo conservari: nec aliter, & terram, & alia omnia stare, nisi quatenus eius virtute, & quasi manu sustententur. Praeterea, quū sic omnia sub manu habere, inde etiam conficitur summum esse moderatorem omnium ac dominum. Itaque ex quo Creator est caeli ac terrae, intelligere convenit eum, esse unū qui bonitate, potentia, & sapientia, sua totum naturae cursum atque ordinem regat: qui pluviae simul ac siccitatis, grandinis, aliarumque tempestatum ac serenitatis sit author: qui benignitate sua terram fecundet, eamque rursus sterilem reddat: a quo sanitas simul ac morbi proveniant, cuius denique imperio subiaceant omnia, & nutui obsequantur.

Minister.

De impiis autem & diabolicis quid sentiemus? an eos quoque dicemus illi subesse?

Puer.

Quaquam Spiritu eos suo non gubemat, sua tamen potestate tanquam freno eos coercet, ne mouere quidem se queant, nisi quoad illis permittit.

permitterit. Quia etiam voluntas sua facit
ministros, ut inuiti ac praeceptum suum consilium
insequi quod illi visum fuerit, cogantur. **Exo.**

Minister. Quid ad te ex ista rei cognitione utilitatis re-
fertur?

Puer. Plurimum. Male enim ageretur nobiscum, si
diabolis & impiis hominibus praeceptum Dei vo-
luntatem quicquam liceret. Adeoque tran-
quillis animis nunquam essetis nos eorum
libidini expositos esse cogitantes. Verum nunc
demum tute conquiescimus, ubi frangere eos
Dei arbitrio, & tanquam in arce contineri
scimus, nequid nisi eius permissa possint,
quam praesertim Deus ipse nobis se tutorem
fore, salutisque praesidem receperit.

Minister. Nunc ad secundam partem veniamus.

Puer.

Ea est: Credere nos in Iesum Christum Filium
eius unicum Dominum nostrum.

Minister. Quid praecipue complectitur?

Puer.

Filium Dei nobis esse Seruatorem: simulque
modum explicat quo, nos a morte redeme-
rit, vitamque adquisierit.

Minister. Quid

Quid sibi vult nomen Iesu, quo cum appellat
multos puer. Item de istis v. 2. & 3. & 4.

Quod Graeci significat nomen Soteris, Latini
 proprium nomen non habent, quo bene vis
 eius exprimitur. Itaque Saluatoris vocabu-
 lū vulgo receptū fuit. Porro Filio Dei hāc ap-
 pellationem indidit Angelus, Iesus dei infans.

Minister. Estne hoc pluri, quā si homines illi sodidis-
 sent.

Puer. Ommino. Nam quum sic nuncupari velit Deus,
 talem quōque esse prorsus necesse est.

Minister. Quid deinde valet nomen Christus
Puer.

Hoc Epithetū melius etiam indūci exprimitur ce-
 ius officium: significat enim vinctum esse à
 patre in Regem, Sacerdotem ac prophetam.

Minister. Qui scis istud.

Quoniam ad hos tres vsus Scriptura vñctionem
 accommodat. Deinde hāc tria quae diximus
 saepe Christo tribuit.

Minister. Sed quod olei genere vñctus fuit.

Puer. Non visibili: quale in consecrandis antiquis Re-
 gibus, Sacerdotibus & Prophetis fuit adhibi-
 tum

tum, sed potantior hoc est Spiritus sancti
donis, quæ veritas est externa illius unctio-
nis.

Minister.

Quale verò hoc eius regnum est quod com-
memoras.

Puer.

Spirituale, quod verbo & Spiritu Dei conti-
netur, quæ iusticiam & vitam secusferunt.

Minister.

Sacerdotium verò.

Puer.

Officium est ut perrogatione sistendi se in Dei
conspectum ad obtinendam gratiam, & sa-
crificij quod illi acceptum sit, oblatione in
eius placandi.

Minister.

Id quod sensu Prophetam Christum nominas?

Puer.

Quis quum sit mundum de se condidit, per se so le-
gatum apud homines, & interpretem profes-
sus est. Idque in eum finem, ut patris volun-
tate ad plenum expressus, colophonem affe-
ret prophetiis omnibus.

Minister.

Sed per se ipse indiditum aliquem.

Puer.

Idem nomen illud quod dicitur omnis hæc ævis in boni
nostrum. Nihil donatum est Christus a patre,

Puer.

ut no-

DE FIDE.

Orator nobiscum communicet, quod ex eius ple-
-ritudine hauriamus omnes.

Minister.

Ediscere hoc mihi paulò fufius.

Puer Spiritu sancto repletus, perfectaque omnium
donorum eius opulencia cumularus fuit, quò
-nobis tam impetiat, cuique scilicet pro men-
-surâ quam nobis convenit novus Pater. Ita
ex eo, tanquam vnico fonte, haurimus quic-
quid habemus bonorum spiritualium.

Minister.

Quid nobis confert eius regnum?
-et est, inquit, Pueri beneficiis de muscipula
Nempe quòd eius beneficio ad patris sanctæque
vivendum vindicati in libertatem conscien-
-tiarum, spiritualibusque eius divitiis instru-
-ti, potentia quoque armati, quæ ad propul-
-tuos animarum nostrarum hostes, peccatum,
-et carnem, satanem & mundum vincendos suffi-
-ciat.

Minister. Ad quid autem Sacerdotium conducit?

Puer.

Primum, quòd hac ratione. Mediator est no-
-ster, qui nos Patri reconciliat, deinde, quòd
per eum accessus nobis patefactus est ad Pa-
-trē, ut in eius conspectum iam fiducia per-
-deamus ipsi quoque, nosque & nostra omnia
illi

DE FIDE.

3

all in sacrificium offerimus. Atque ita collegas nos quadammodo huius facit in sacerdotio.

Minister.

Restat Prophetia.

Puer.

Quum Filio Dei magister collatum sit munus in suos, finis est, ut vera eos Patris cognitione illuminet, erudiat in eius veritate & domesticos Dei discipulos efficiat.

Minister.

Huc ergo redeunt quæ dixisti omnia. Cum nomen tris officia comprehendere, quæ in Filium contulit Pater, ut vim corporis & spiritum in suos transfundat.

Puer.

Sic est.

Minister.

Cur Filium Dei vnicum nuncupas, quum hac quoque appellatione non omnes dignetur Deus.

Puer.

Quod filii Dei sumus, non id habemus à natura, sed adoptione & gratia duntaxat, quod nos eo loco habeat Deus. At Dominus Iesus, qui ex substantia Patris est genitus, vniuersum cum Patre essentia est, optimo iure Filius Dei vnicus vocatur, quum solus sit natura.

Minister.

Intelligis ergo, hunc honorem eius esse proprium.

primum, qui naturæ iure illi debeatur nobis
cum autem gratuito beneficio communica-
ri, quatenus sumus eius membra.

puer.

Omnino. Itaque eius communicationis intus
in alibi nominatur primogenitus inter mul-
tos fratres.

Minister.

Quid sibi vult quod postea sequitur.

puer.

Modum ostendit, quo Filius unctus est à patre, ut
nobis esset Saluator. Nempe, quod assumpta
carne nostra, ut perfunctus est omnibus, quæ
ad salutem nostram erant necessaria: sicut hic
recensentur.

Minister.

Quid his duabus sententiis significat. Concep-
tum esse ex Spiritu Sancto, Natum ex Maria
virgine.

puer.

Formatum in utero virginis fuisse; ex eius sub-
stantia, ut esset verum semen Davidis, qualiter
variis prophetarum prædictionibus fuerat: id
tamen mirifica arcanaque Spiritus virtute fuisse
effectum absque virili coitu.

Minister.

Itaque igitur operæ pretium, ut carnem ho-
minis indueret.

puer.

Maxime. Quia in obedientiam ab homine ad-

DE FIDE.

missam in Deum, necesse erat in humana quoque natura expiari. Nec verò aliter Mediator esse noster poterat, ad conciliationem Dei & hominum per agendam.

Minister.

Christum ergo oportuisse hominem fieri dicis, ut tanquam in persona nostra, salutis nostræ partes implet.

Puer.

Ita sentio. Nam ab ipso mutuemur oportet quicquid nobis apud nos deest : quod fieri aliter nequit.

Minister.

Verum, cur id ? Spiritu sancto effectum est, ac non potius communi vilitatæque generationis forma ?

Puer.

Quoniam pœnitentis corruptum est humanum semen, in generatione Filij Dei intercedere Spiritus sancti opus decuit : ne hac contagione attingeretur, sed esset puritate absolutissima præditus.

Minister.

Hinc ergo discimus, cum qui alios sanctificat, immunem ab omni macula esse : puritatæque, ut ita loquar, originali fuisse ab utero præditum, ut totus Deo sacer esset, nulla humani generis labe inquinatus.

Puer.

Sic intelligo.

B

Minister.

DE FIDE

Minister.

Qualiter Dominum esse nostrum intelligis?

Puer.

Sicut à Patre constitutus est vt sub imperio suo nos habeat , vt Dei regnum administret in coelo & in terra , sitque hominum caput & Angelorum.

Minister.

Cur à natalibus protinus ad mortem , omisa totius vitæ historia, transilis?

Puer.

Quia hic non tractantur nisi quæ redemptionis nostræ ita sunt propria , vt eius substantiam quodammodo in se contineant.

Minister.

Cur non simpliciter vno verbo mutuum fuisse dicis, sed prædis quoque nomen adicis, sub quo sit passus?

Puer.

Id non ad historię fidem modò spectat , sed vt sciamus mortem eius coniunctam cū damnatione fuisse.

Minister.

Expone hoc clariùs.

Puer.

Mortuus est , vt pœna nobis debita defungeretur : atque hoc modo ab ea nos eximeret.

Quum autem omnes nos , sicuti peccatores sumus, obnoxii Dei iudicio essemus, quò vi-

ccm

cem nostram subiret, sisti in conspectum terreni iudicis voluit, damnarique eius ore, vt coram cœlesti Dei tribunali absolueremur.

Minister.

Atqui insonem Pilatus eum pronuntiat, itaque non damnat pro malefico.

Puer.

Vtrunque animaduertere conuenit. Ideo enim eius innocentiae testimonium reddit iudex, vt testatum fiat, non ob propria ipsum male dicta plecti, sed nostra: solemni tamen ritu interea dānatur eiusdem sententia, vt palam fiat, iudicium quod merebamur, tanquā videri nostrū subire, quod nos à reatu liberet.

Minister.

Bene dictū. Nam si peccator esset, non idoneus vas esset ad soluendā alieni peccati poenam.

Vt tamen eius damnatio nobis in absolutionem cederet, censeretur inter maleficos

oportuit.

Puer.

Sic intelligo.

Minister.

Quod crucifixus fuit, an plus habet momenti, quā si alio quolibet mortis genere affectus foret?

Puer.

Omni no: quemadmodum etiam monet Paulus dum in lingno suspensum scribit, vt nostram in se maledictionē susci peret, quod ab eo sol-

B. 2.

ueremus

DE FIDE.

ueremur. Genus enim illud mortis execratione damnatum erat.

Minister.

Quidam non irrogatur Filio Dei contumelia, quum dicitur maledictioni fuisse subiectus, etiam coram Deo.

Puer.

Minime. Siquidem eam recipiendo abolerit: nec verò desuit interea esse benedictus, quoniam sua benedictione perfunderet.

Minister.

Prosequere.

Puer.

Quandoquidem mors, supplicium erat homini impositum peccati causa, eam Filius Dei pertulit, & perferendo vicit. Atque ut melius patet fieri vera morte ipsum defungi, collocari in sepulchro, instar aliorum hominum voluit.

Minister.

Verum, non videtur quicquam ad nos utilitatis ex hac victoria redire, quum nihilominus moriamur.

Puer.

Nihil id obstat. Neque enim aliud nunc est mors fidelibus, quam transitus in vitam meliorem.

Minister.

Hinc sequitur, non amplius exhorrendam esse mortem, ac si res esset formidabilis, sed in-trepido animo sequendum esse ducem nostrum

Christum

Christum, qui sicut non periiit in morte, ita
perire nos non patietur?

Puer.

Sic agendum est.

Minister.

Quod de eius ad inferos descensu mox adie-
ctum est, quem sensum habet?

Puer.

Eum non communem tantum mortem fuisse
perpeffum, quæ est animæ à corpore separa-
tio, sed etiâ doloris mortis, sicut Petrus vo-
cat. Hoc autem nomine horribiles angustia
intelligo, quibus eius anima constricta fuit.

Minister.

Ceddò mihi huius rei causam ac modum?

Puer.

Quia vt pro peccatoribus satisfaceret, coram
dei tribunali se fistebar, torqueri hanc anxie-
tate eius conscientiam oportebat, acsi dere-
lictus à Deo esset: imò acsi Deum haberet in-
festum. In his angustia erat, quum exclama-
ret ad Patrem, Deus meus, Deus meus, vt
quid dereliquisti me.

Minister.

Erantne igitur illi offensus Pater?

Puer.

Nequaquam. Sed habet in eum seueritatem ex-
ercuit, vt impleretur quod prædictum fuerat
per Iesaiam. Ipsum percussum fuisse manu

B. j.

Dei,

Dei, propter peccata nostra vulneratum, propter iniquitates nostras.

Minister.

Verum. Deus quum sit, qui potuit eiusmodi pauore corripi, acsi derelictus à Deo esset?

Puer.

Sic habendum est: secundum humanæ naturæ affectum, eò redactū fuisse necessitatis. Quòd ut fieret, paulisper interea delitescerebat eius Divinitas, hoc est, vim suam non exerebat.

Minister.

Qui tamen fieri rursum potest, ut Christus, qui filius est mundi, huic damnationi subiectus fuerit?

Puer.

Non ita illam subiit, ut sub ea maneret. Sic enim istis, quos dixi, paucioribus correptus fuit, ut non fuerit oppressus: sub potius latus cum potestate inferorum, eam fregit ac profligavit.

Minister.

Hinc colligimus quid differat conscientiz tormentum quod sustinuit, ab eo quo cruciantur peccatores, quos Dei irati manus persequitur. Nam quod in illo temporarium fuit, in his est perpetuum. Et quod illi viceduntaxat aculei fuit ad eum pungendum, his est lethalis gladius, ad cor (ut ita dicam) sauciandum.

Puer.

Puer.

Sic est. Neque enim eiusmodi angustiis obsessus Filius Dei, sperare in patrem desinit. Ac peccatores, Dei iudicio damnati, in desperationem ruunt, fremunt aduersus ipsum, & usque ad apertas blasphemias profiliunt.

Minister.

Hincne possumus elicere, quæ ex Christi morte fructum percipiant fideles?

Omnino. Ac principio quidem videmur esse sacrificiū, quo peccata nostra expiauit coram Deo, atque ita placata ira Dei, nos cū eo, in gratiam reduxit. Deinde sanguine eius, lauerū esse, quo animæ nostræ maculis omnibus purgentur postremo, deletam esse peccatorum nostrorum memoriam, ne vnquam in Dei conspectum veniant: atque ita indictum abolitumque fuisse chirographum, quo rei tenebamur.

Minister.

Nihilne præterea utilitatis nobis affert?

Puer.

Imò verò. Nam & eius beneficio (siquidem vera sumus membra Christi) verus homo noster crucifigitur, aboletur corpus peccati, ne amplius regnent prauæ carnis concupiscentiæ in nobis.

Minister.

perge in reliquis.

DE FIDE.

Puer.

Sequitur. Tertio ipsum die resurrexisse ex mortuis, quò victorem se peccati & mortis demonstrauit. Sua enim resurrectione mortem deglutiuit, abrupit diaboli vincula, & totam eius potentiam redegit in nihilum.

Minister.

Quotuplex ex hac resurrectione fructus nobis prouenit?

Puer.

Triplex. Nam & iustitia nobis per eam acquisita, & certum nobis est pignus futuræ nostræ immortalitatis. Jam nunc eius virtute suscitamur in vitæ nouitatē, vt purè sancteque viuendo, Dei voluntati obsequamur.

Minister.

Persequamur reliqua.

Puer.

Ascendit in coelum.

Minister.

Sed an sic ascendit, vt non sit amplius in terris?

Puer.

Sic. Postquā enim omnibus perfunctus fuerat quæ illi à Patre insinecta fuerant, quæque in salutem nostram erant, nihil opus erat diutius cum in terris versari.

Minister.

Quid ex hac ascensione boni consequimur?

Puer.

Duplex est fructus. Nam quatenus coelum ingressus

gressus est Christus nostro nomine, sicut in terram nostra causa descenderat, aditum illuc nobis quoque patefecit, ut iam aperta sit nobis ianua, quæ propter peccatum antea clausa erat. Deinde, in conspectu Dei compareret pro nobis intercessor & patronus.

Minister.
Verum, an Christus in cælum se recipiendo sic à nobis recessit, ut iam nobiscum esse desierit?

Puer.
Minimè. Contrà enim recepit, se nobiscum fore usque ad finem seculi.

Minister.
Quòd autem nobiscum habitat, idne de corporis præsentia intelligendum.

Puer.
Non. Alia enim ratio est corporis, quod in cælum receptum est: alia virtutis, quæ ubique est diffusa.

Minister.
Quo sensu eum dicis sedere ad Patris dexteram?

Puer.
Hæc verba significant. Patrem illi cæli & terræ imperium contulisse, ut omnia gubernet.

Minister.
Quid autem tibi significat Dextera, & quid hæc Selsio?

Puer.
Similitudo est à principibus sumpta, qui ad dexteram

DE FIDE

de xteram suam collocare solent, quibus vi-
ces suas commendant.

Minister.

Non ergo aliud intelligitis, quãquod tradit pau-
lus, nempe constitutum esse Christum caput
Ecclsiæ, & supra oēs principatus euectum
nomen adeptum esse, quod sit supra omne
nomen.

Ita est vt dicis.

Minister.

Transeamus ad alia.

puer.

Inde venturus est ad iudicandum viuos & mor-
tuos: quotum verborum sensus est, palàm e
coelo venturum ad iudicandum orbem, sicut
ascendere visus est.

Minister. Quum iudicii dies futurus, non sit ante finem
seculi, quomodo tunc ex hominibus fore a-
liquos superstites dicis, quandoquidem om-
nibus constitutum est semel mori.

puer.

Hanc questionem soluit paulus, quum eos qui
tunc supererunt, subita mutatione inno-ua-
tum iri tradit, vt abolita carnis corruptione,
induant incorruptionem.

Minister.

Tu ergo hanc mutationem, mortis instar illis
fore intelligis, quod primæ naturæ futura
sit

fit abolitio, & alterius novæ initium.

Puer.

Sic sentio.

Minister.

An aliquod inde gaudium recipiunt nostræ conscientiae, quod Christus semel futurus sit mundi iudex?

Puer.

Recipiunt, & quidē singulare. Certò enim non nisi in salutem nostram venturum scimus.

Minister.

Non ergo reformidare nos convenit hoc iudicium, ut nobis horrorem inculciat.

Puer.

Minimè verò: quando non nisi ad eius iudicis tribunal stabimus, qui patronus quoque noster est, qui que nos in fidem clientelamque suam suscepit.

Minister.

Veniamus iam ad tertiam partem.

Puer.

Et est de fide in Spiritum sanctum.

Minister.

Quid verò nobis confert?

Puer.

Nempe huc spectat, ut nouerimus Deum, sicuti nos per Filium redemit & seruauit, ita per Spiritum facere nos huius redemptionis ad salutis compotes.

Minister.

DE FIDE.

Minister.

Quomodo?

Puer.

Quemadmodū purgationem habemus in Christi sanguine, sic eo aspergi conscientias nostras necesse est, vt abluantur.

Minister.

Hoc clariori etiamnū expositione indiget.

Puer.

Intelligo Spiritum Dei, dū in cordibus nostris habitat, efficere vt Christi virtutem sentiamus. Nam vt Christi beneficia mente concipiamus, hoc fit Spiritus sancti illuminatione: eius persuasione fit, vt cordibus nostris obfigmentur: denique, solus ipse dat illis in nobis locum: Regenerat nos, facitque vt simus nouæ creaturæ. Proinde quæcunque vobis offeruntur in Christo dona, ea Spiritus virtute recipimus.

Minister.

Pergamus.

Puer.

Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnā sanctā Ecclesiam Catholicā.

Minister.

Quid est Ecclesia?

Puer.

Corpus ac societas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædestinauit.

Minister.

minister.

Estne hoc etiam caput creditu necessarium?

puer.

Imò verò, nisi facere velimus otiosam Christi mortem, & pro nihilo ducere quicquid hactenus relatum est. Hic enim vnus est omnium effectus, vt sit Ecclesia.

minister.

De causâ ergo salutis fuisse hactenus tractatum, eiusque fundamentum ostensum intelligis, quum exponeres, Christi meritis & intercessione nos fuisse in amorem à Deo receptos: & hanc gratiâ Spiritus virtute in nobis confirmari. Nunc verò explicari horû omnium effectum, quò certior ex re ipsa fides constet.

puer.

Ita res habet.

minister.

Porro, Ecclesiam quo sensu nominas Sanctam?

puer.

Quia scilicet quoscunque elegit Deus eos iustificat, reformatque in sanctitatē ac vitæ innocentia, quò in illis reluceat sua gloria. Atque id est quòd vult paulus, quū admonet: Christum, Ecclesiam quàm redemit, sanctificasse, vt sit gloriosa, puraque ab omni macula.

Minister.

Quid sibi vult epitheton Catholicę: vel Vniuersalis.

puer.

DE FIDE.

puer.

Eo docemur, sicut vnum est fidelium omnium caput, ita omnes in vnum corpus coalescere oportere, vt vna sit Ecclesia per totum orbem diffusa non plures.

Minister.

Quid autem valet illud, quod continuo de sanctorum communione additur?

Puer.

Ad exprimendam clarius, quæ inter Ecclesie membra est, vnitatem, hoc positum est simul indicitur, quicquid beneficiorum largitur Deus Ecclesie, in commune omnium bonum spectare: quum inter se mutuam omnes communionem habeant.

minister.

Verum, estne hæc, quam Ecclesie tribuis, sanctitas iam perfecta?

puer.

Nondum, quandiu scilicet in hoc mundo militat. Laborat enim semper infirmitatibus: nec vnquã vitiorum reliquiis pœnitus purgabitur, donec Christo, suo Capiti à quò sanctificatur ad plenum adhareat.

minister.

Potestne autem hæc Ecclesia aliter cognosci, quàm quum fide creditur?

puer.

Est quidem & visibilis Dei Ecclesia quàm nobis certis

certis indiciis notisq; descripsit sed hinc proprie de eorum congregatione agitur, quos arcana sua electione adoptavit in salutē. Ea autem nec cernitur perpetuo oculis, nec signis dignoscitur. Minister.

Quid deinde sequitur?

Puer.

Credo remissionem peccatorum.

Minister.

Quid tibi Remissionis verbum significat?

Puer.

Deum gratuita sua bonitate agnoscere, ac condonare peccata fidelibus, ne in iudicium vocentur, aut exigatur de illis poena.

Minister.

Hinc sequitur, nos satisfactionibus propriis nequaquam promereri quā a Domino peccatorum veniam obtinemus?

Puer.

Verūm. Vnus enim Christus poenam soluēdo, satisfactione defunctus est. Quantū ad nos, nihil nobis compensationis suppetit, quod Deo offeramus; sed ex mera eius liberalitate gratuitum hoc beneficium recipimus.

Minister.

Cur peccatorū remissionem subnectis Ecclesiæ?

Puer.

Quia eam nemo consequitur, quin & coadunatus fuerit ante populo Dei, & unitatem cum Christi

DE FIDE.

Christi corpore perseveranter ad finem usque colat: eoque modo testatum faciat, verum se esse Ecclesiae membrum.

Minister.

Hac ratione constituis, extra Ecclesiam non nisi damnationem & exitium esse.

Puer.

Omnino. Qui enim discessionem faciunt à Christi corpore, factionibusque scindunt eius unitatem, iis spes omnis salutis præcisa est, quantisper manent in eiusmodi dissidio.

Minister.

Recita quod super est.

Puer.

Credo resurrectionem carnis, & vitam aeternam.

minister.

Quorsum hoc caput in fidei confessione ponitur?

puer.

Vt admoneamur non esse sitā in terra nostram foelicitare. Cuius cognitionis duplex est utilitas ac usus. Inde primū docemur, ita hunc mundū nobis incolendū esse tanquā iniquis, ut de migratione assidue cogitemus, nec corda nostra sinamus implicari cogitationibus terrenis. Deinde, ut cunque adhuc nos lateat, & ab oculis nostris absconditus sit fructus gratiae in Christo nobis collatae, ne propterea despondeamus animos, sed patienter sustineamus usque ad diem revelationis.

Minister.

Minister.

Quæ porro huius resurrectionis erit series: 11

Qui ante mortui fuerint recipiunt sua corpora, eadem scilicet quæ gestarunt, sed prædita noua qualitate hoc est, non amplius obnoxia morti nec corruptioni. Qui autem tunc erant superstites, eos subita mutatione Deus mirabiliter excitabit.

Minister.

Sed eruntne pii & impii communis?

Vna omnium erit resurrectio: sed conditio diuersa. Alii enim in salutem ac beatitudinem resurgēt: alii in mortem & extremam miseriam.

Cur ergo solis hic vix æterna commemoratur inferiorum nulla mentio?

Quoniam nihil hic nisi quod ad consolationem ipsorum mentionem faciat, habetur idcirco recensentur tantummodo præmia quæ seruis suis Dominus præparauit, itaque non additur, quæ fors impios maneat; quos scimus à regno Dei alienos esse.

Ex quo fundamentum tenemus, cui in nullo fides debet, inde elicitur veræ fidei definitionem promptum erit.

C

Puer.

DE FIDE

puer.

Ita est. Sic autem definire licet, ut dicamus certam esse ac stabilem cognitionem paternam erga nos Dei beneuolentiam, sicut per Euangelium patrem se nobis Christi beneficio, ac Salvatorem fore testatur.

Minister.

Eamne concipimus à nobis, an à Deo recipimus?

puer.

Docet Scriptura singulare esse Dei donum: & experientia id confirmat.

Minister.

Quam mihi experientiam dicis?

puer.

Nempe rudior est mens nostra, quam ut capere spirituales Dei sapientiam queat, quæ nobis per fidem reuelatur: & corda nostra propensiora sunt vel ad diffidentiam, vel ad peruersam nostri & creaturarum confidentiam, quam ut in Deo suo pte motu acquiescant. Verum Spiritus sanctus, illuminatione sua, nos ad ea intelligenda reddit idoneos, quæ captum nostrum longè alioqui excederent: nosque ad certam persuasionem format, salutis promissiones cordibus nostris obsignando.

Minister.

Quid nobis boni oritur ex hac fide, quum semel

mel eam assequuti sumus?

Puer.

Iustificat nos coram Deo: & hac iustitia hæredes nos vitæ eternæ facit.

Minister.

Quid? annon bonis operibus iustificantur homines, quum sanctè & innocenter viuendo, approbare se Deo student?

Puer.

Si quisquam vsque ad eò perfectus inueniretur, meritò cenferi iustus posset: verum quum omnes simus peccatores, multis modis rei coram Deo, aliunde querenda nobis est dignitas, quæ nos illi conciliet.

Minister.

Verum, itane sordent, & ad eò nullius pretij sunt omnia hominum opera, vt gratiam coram Deo promereri nequeant?

Puer.

Principio, quæcunque à nobis manant, vt nostra propriè dicantur, vitiosa sunt, ac proinde nihil possunt quàm Deo displicere, & ab eo reiici.

Minister.

Dicis ergo, antequam renati simus, reformatique Dei Spiritu, nihil posse nos quàm peccare: quemadmodum arbor mala, non nisi malos fructus profert?

Puer.

Prorsus ita est. Nā qualemunque speciem habent

DE FIDE.

beant in oculis hominum, mala sunt nihilo minus quandiu cor prauum est, quod præcipue Deus intuetur.

Minister.

Hinc constituis non posse nos ullis meritis Deum præuenire, aut prouocare eius beneficentiam: quin potius quicquid tentemus aut aggre- diamur opèrum, nihil quàm eius iram magis ac magis in nos accendere.

Puer.

Sic sentio. Itaque mera sua misericordia, nulloque opèri respectu nos gratis amplectitur in Christo, acceptosque habet illius iustitiam nobis acceptam ferendo, nisi nostra esset: peccata verò nostra nobis non imputando.

Minister.

Qualiter ergo dicis iustificari nos fide?

Puer.

Quoniam dum certa cordis fiducia amplectimur Evangelii promissiones, huius, quam dico, iustitiæ possessionem quodammodo adipiscimur.

Minister.

Hoc ergo vis, iustitiam, ut nobis per Evangelium offeratur à Deo, ita fide à nobis recipi.

Puer.

Sic est.

Minister.

Verum, ex quo nos semel amplexus est Deus,

an non illi accepta sunt opera quæ, Spiritu
sancto nos dirigente, facimus?

Puer.

Placent illi non propriæ tamen dignitatis me-
rito, sed quatenus suo favore liberaliter ea
dignatur.

Minister.

Atqui quum è Spiritu sancto prodeant, an non
favorem promerentur?

Puer.

At nonnihil semper inquinamenti ex infirmi-
tate carnis admixtum est, quo vitiantur.

Minister.

Vnde igitur, aut qua ratione fieri ut Deo pla-
ceant?

Puer.

Sola est fides quæ gratiam illis conciliet, quum
huic fiducie certò innitimur, non ventura
esse ad calculum summi iuris, quòd Deus ad
seueritatis suæ regulam exigere ipsa nolit:
sed obrectis eorum vitiis & sordibus, Christi
puritate conspulis eo loco habeat, ac si per-
fecta essent & absoluta.

Minister.

Verum an inde colligemus, operibus iustificari
hominem Christianum, postquam à Deo
vocatus est, aut operum merito consequi ut
à Deo diligatur, cuius dilectio vita æterna
nobis est.

E. 3.

Puer.

DE FIDE.

Puer.

Nequaquam. Quin potius teneamus quod scriptum est. Neminem mortalium iustificari coram Deo posse : atque ideo deprecemur ne in iudicium nobiscum intret.

Minister.

Non tamen bona fidelium opera inutilia esse propterea iudicabimus.

Puer.

Minimè verò. Neque enim frustra mercedem illis Deus, tū in hoc mundo, tū in futura vita pollicetur. Verū ex gratuito Dei amore tanquā ex fonte, emergit hæc merces : quia nos scilicet primum amplectitur in filios : deinde, confepulta vitiorū nostrorum memoria, quæ ex nobis prodeunt, fauore prosequitur.

Minister.

Sed anne sic à bonis operibus separari hæc iustitia potest, ut qui hanc habet, illis careat ?

Puer.

Fieri hoc nequit. Nam quum recipiamus fide Christum, qualem se nobis offert : ipse verò non liberationem tantum nobis à morte, & reconciliationem cum Deo promittat, sed Spiritus sancti simul gratiā, quā in vitæ nouitate regeneremur : hæc coniungi necesse est, ne Christum à seipso distrahamus.

Minister.

Hinc sequitur fidem esse radicem ex qua nascuntur

cuntur omnia bona opera: tantum abest ut
ab eorum studio nos reuocet.

Puer.

Omnino sic est: ac proinde tota Euangelii do-
ctrina duobus his membris continetur, Fide
& Pœnitentia.

Minister.

Quid est Pœnitentia?

Puer.

Displicentia odiumque peccati, & amor iustitiæ
ex Dei timore profecta, quæ nos ad abnegati-
onem usque nostri, carnisque mortifica-
tionē adducant, ut spiritui Dei regendos nos
tradamus, ac omnes vitæ nostræ actiones ad
Diuinæ voluntatis obsequium comparemus.

Minister.

Hoc verò secundum membris fuit in diuisione
quàm intro posuimus: quum tu rationem
ostenderes rite colendi Dei.

Puer.

Verum: ac simul additum fuit, veram hanc ac
legitimam esse regulam colendi Dei, ut eius
voluntati obsequamur.

Minister.

Quæ sic?

Puer.

Quoniam is demum illi probatur cultus, non
quem confingere nobis libuerit, sed quem
suo ipse arbitrio præscripserit.

C. 4.

Minister.

DE LEGE.

Minister.
Quam autem vivendi regulam nobis posuit?

Puer.
Legem suam.

DE LEGE.

Minister.

Quid ea continet?

Puer.
Duabus partibus constat: quarum prior quatuor
habet præcepta: altera sex: ita decem om-
nino præceptis constat tota Lex.

Minister.
Quis huius divisionis est author?

Puer.
Deus ipse, qui in duas tabulas descriptam Moysi
tradidit, & sæpe testatus est redege in decem
verba.

Minister.
Argumentum prioris tabule: quale est?

Puer.
De pietatis erga Deum officiis.

Minister.
Secundæ verò?

Puer.
Qualiter sit agendum cum hominibus: & quid
illis debeamus.

Minister.
Recita præceptum, vel caput primum.

Puer.

Puer.

Audi Israel: Ego sum Iehoua Deus tuus, qui te eduxi ex terra Aegypti, domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me.

Minister.

Nunc sensum verborum expone.

Puer.

Initio, quadam veluti præfatione vitur in totam Legem. Nam quum Iehouam se nominat, ius sibi vindicat & auctoritatem iubendi. Deinde, quò Legi suæ gratiam apud nos conciliet, addit se Deum esse nostrum. Perinde enim valent hæc verba, ac si servatorem nostrum se vocaret. Hoc autem beneficio, quum nos dignatur, par est vt nos illi vicissim exhibeamus in populum obsequentem.

Minister.

Verum, quòd continuo de liberatione subiicit, & fracto iugo seruitutis Aegyptiacæ, an non ad Israeliticum populum, & cum quidem solum, peculiariter spectat?

Puer.

Fateor quòd ad corpus. Verum, est alterum liberationis genus, quod ad omnes peræque homines pertinet. Nos enim omnes ex spiritali peccati seruitute, & diaboli tyrannide asseruit.

Minister.

DE LEGE

Minister.

Cur eius rei meministi, quum in Legem suam
præfari vellet?

Puer.

Vt nos commonefaciat summæ ingratitudinis
reos fore, nisi totos illi nos in obsequium
addixerimus,

Minister.

Quid autem hoc primo capite exigit?

Puer.

Vt suum illi soli honorem in solidum assera-
mus, neque ullâ eius partem trāseramus aliò.

Minister.

Quis honor illius est proprius, quem aliò tran-
scribere sit nefas?

Puer.

Eum adorare, collocare in ipso nostram fidu-
ciam, inuocare ipsum, illi denique omnia
deferre, quæ in eius maiestatem competunt.

Minister.

Quorsum hæc particula adiecta est, Coram fa-
cie mea?

Puer.

Quum nihil tam reconditum sit quod eum lateat:
sitque occultarum cogitationum cognitor ac
iudex, significat non externæ modo confes-
sionis honorem requirere, sed veram quo-
que pietatem cordis.

Minister.

Transcramus ad secundum caput.

Puer.

PUER.

Non sculpes tibi simulachrum, neque imaginem ullam effinges eorum quæ aut in cælo sunt, sursum aut deorsum in terra, aut in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles.

Minister.

Prohibetne in totum, ne aliquæ pingantur aut sculpantur imagines?

PUER.

Non: sed duo tantum hic vetat, ne quas faciamus imagines vel Dei effingendi, vel adorandi causa.

Minister.

Cur Deum non licet visibili figura exprimere?

PUER.

Quia nihil inter est (qui Spiritus est, æternus, incomprehensibilis) & corpoream, corruptibilem, mortuamque figuram simile est.

Minister.

Ininriam ergo fieri censes eius maiestati, quum in hunc modum representatur.

PUER.

Sic sentio.

Minister.

DE LEGE

Minister.

Quenam hic adorationis species damnatur?

Puer.

Quam ad statuam vel imaginem nos conuertimus precantem, coram ea nos prosternimus, genui flexione aut alia signis exhibemus illi honorem ac si Deus illis se nobis representaret.

Minister.

Non ergo quamlibet simpliciter picturam vel sculpturam, his verbis damnari intelligendum est: sed tantum imagines prohibemur facere in hunc finem, ut in illis Deum vel quæramus, vel colamus, sine (quod idem est) eas colamus in Dei honorem, aut quomodo illis ad superstitionem & idololatriam abutamur.

Puer.

Verum.

Minister.

Nunc in quem finem caput hoc referemus?

Puer.

Quemadmodum superiore vnum se esse denuntiavit quem coli oporteat & adorari: ita nunc quæ rectè sit adorationis forma ostendit, quò nos ab omni superstitione, aliisque vitiosis & carnalibus figmentis reuocet.

Minister.

Pergamus.

Puer.

Puer.

Sanctionem adiungit: Se Ichonam esse, Dentem nostrum, fortem zelotypum, qui vindicet iniquitatem patrum in filios, usque in tertiam & quartam generationem, eorum qui se oderint.

Minister.

Cur mentionem fortitudinis suae facit?

Puer.

Eo significat se ad gloriam suam vindicandam satis habere potentiae.

Minister.

Quid zelotypiae vocabulo indicat?

Puer.

Aequalem aut socium ferre non posse. Nam ut se nobis pro infinita sua bonitate donauit, ita nos vult esse prorsus suos. Atque haec animarum nostrarum est castitas, illi dicatas esse, & poenitus adherere: sicut rursum a delictis pollui dicuntur, dum ab eo ad superstitionem descestrunt.

Minister.

Quo sensu hoc dictum est, Vlcisci patrum iniquitatem in filios?

Puer.

Quid plus nobis incutiat terroris, non tantum de his qui offenderint, poenas suscipiturum seminatur, sed eorum quoque sobolem fore maledictam.

Minister.

DE LEGE

Minister.

Atqui an hoc Dei æquitati consentaneum est,
quemquem punire ob alterius noxam?

Puer.

Si qualis sit humani generis conditio, reputamus, soluta erit questio. Natura enim male dictioni obnoxii sumus omnes: nec est quod de Deo conqueramur, quum in hac sorte nos relinquit. Iam verò, sicut suam erga pios dilectionem eorum posteritati benedicendo, demonstrat: ita suam aduersus impios vendictam, eorum filios hac benedictioni priuando, exequitur.

Minister.

prosequere.

Puer.

Quò nos amabili etiam suauitate alliciat, misericordia vsurum se promittit erga omnes qui se diligunt, suaque mandata obseruant.

Minister.

Intelligite pii hominis innocentiam posteris omnibus, quamuis impiis, saluti fore.

Puer.

Nequaquam. Sed hoc modo sua benignitatem eo vsque se effusurum erga fideles, vt in eorum gratiam, liberis quoque se beneficii exhibeat: non tantum res eorum prosperando, quoad presentem vitam, sed animas quoque ipsorum sanctificando, quò in græge suo censeantur.

Minister.

Minister.

Atqui hoc perpetuum non esse apparet.

Puer.

Fateor. Quemadmodum enim liberum hoc sibi retinet, ut misericordiam se, quum libuerit, impiorum liberis exhibeat, ita suam gratiam non adeò astrinxit fidelium liberis, quin pro suo arbitrio repudiet ex illis quos visum fuerit: sic tamen id temperat, ut promissionem hanc non vanam esse nec fallacem constet.

Minister.

Cur mille hæc generationes, in poenæ verò datione tres duntaxat aut quatuor nominantur?

Puer.

Quò significet, se ad humanitatem magis & elementiam, quàm ad severitatem propensum esse: sicut etiam alibi testatur, quum se ad ignoscendum facilem esse dicit, tardum verò ad iram.

Minister.

Iam ad tertium.

Puer.

Non usurpabis nomen Iehouæ Dei tui frustra.

Minister.

Quid sensus:

DE LEGE.

Puer.

Vetat, ne Dei nomine abutamur, non petenda
do tantum sed præter necessitatem iurando.

Minister.

Estne aliquis nominis Dei usus legitimus in iu-
rare iurando?

Puer.

Imò verò: quum adhibetur ex iusta causa. Pri-
mum asserendæ veritatis: deinde, quum eius
momenti est negotium, vt iurare par sit ad
mutuam inter homines charitatem & con-
cordiam.

Minister.

Verum, an non longius spectat, quàm ad cohi-
benda iuramenta, quibus profanatur Dei
nomen, aut imminuitur eius honor?

Puer.

Proposita vna specie, in cuius sum nos admo-
netur vniquam in medium à nobis profera-
tur Dei nomen, nisi cum timore ac reueren-
tia, & in eum finem, vt gloriosum appareat.
Nam quum sit sacrosanctum, cauere debe-
mus omnibus modis, ne aut ipsum contem-
ptui habere videamur, aut aliis occasionem
contempnendi præbeamus.

Minister.

Quomodo hoc fiet? Puer.

Si de eo eiusque operibus non aliter cogite-
mus aut loquamur, quàm in eius honorem.

Minister.

Minister.

Quid sequitur :

Puer.

Sanctio , qua non fore innocentem depun-
tiar, qui nomen suum in vanum usurpauerit.

Minister.

Quum alibi pronunriet , se in Legis suæ trans-
gressores vindicaturum , quid hic amplius
continetur ?

Puer.

Ex voluit indicare , quanti nominis sui glori-
am faciat: quò eius studiosiores simus , dum
videmus paratam fore ultionem, si quis eam
profanauerit.

Minister.

Veniamus ad quartum præceptum?

Puer.

Recordare diem Sabbathi , vt cum
sanctifices. Sex diebus operaberis,
& facies omne opus tuum : septi-
mus verò Sabbathum est Domi-
ni Dei tui. Non facies in eo vllum
opus, nec seruus tuus, nec ancilla,
neque bos , neque asinus, neque
inquilinus qui habitat inter por-
tas tuas. Nam sex diebus perfecit

D

Deus

DE LEGE.

Deus coelum, terram, & mare, & quicquid in illis continetur: septimo quieuit. Itaque benedixit diei Sabbathi, & eum sanctum sibi segregauit.

Minister.

Tubétne sex diebus laborare, ut septimo quiescamus?

Puer.

Non simpliciter: verum, sex dies hominum laboribus permittens, septimum excipit, ut quieti destinetur:

Minister.

An quemuis laborem nobis interdicit?

Puer.

Hoc præceptum separatam & peculiarem habet rationem, si quidem quietis observatio, pars est veterum ceremoniarum. Itaque Christi aduentu abrogata fuit.

Minister.

Dicisne præceptum hoc ad Iudeos propriè spectare, ideoque temperariū duntaxat fuisse?

Puer.

Nempè, quatenus ceremoniale est.

Minister.

Quid ergo? subestne aliquid præter ceremoniæ

Puer.

Tribus ex causis datum fuit.

Minister.

Minister.

Cedo mihi eas.

puer.

Ad spiritualement quietem figurandam: ad conseruationem politiz Ecclesiasticæ: ad seruorum subleuationem.

Minister.

Quid per spiritualement quietem intelligis?

puer.

Dum à propriis operibus seriamur, quò Deus in nobis sua opera peragat.

Minister.

Quæ porro feriendi ratio?

puer.

Si carnem nostram crucifigimus, hoc est, renuntiamus nostro ingenio, vt Dei Spiritu gubernemur.

Minister.

An id septimo quoque die fieri satis est?

puer.

Imò continentur. Nam ex quo semel coepimus pergendum est toto vitæ cursu.

minister.

Cur ergo eius significationi destinatur certus dies.

puer.

Nihil necesse est per omnia congruere veritatem, cum figura, modò conueniat quantum satis est ad rationem figurandi.

D. 2.

Minister.

DE LEGE.

Minister.

Cur tamen septimus potius dies præscribitur,
quàm alius quilibet?

Puer.

Numerus hic perfectionem in scriptura designat: itaque ad notandam perpetuitatem aptus est: simul indicat spirituales hanc quietem inchoari duntaxat in hac vita, nec ante perfectam fore, donec è mundo migremus.

Minister.

Verùm, quid hoc sibi vult, quòd suo nos exemplo ad quietendum hortatur Domini?

Puer.

Quoniam, mundi creationi finem intra sex dies imposuisset, septimum operum suorum considerationi dicavit. Ad id quòd nos acius stimulet, suum nobis exemplum proponit. Nihil enim magis expetendum, quàm ut nos ad eius imaginem formemur.

Minister.

Verùm, continuane esse debet operum Dei meditatio, an ex septenis quibusque diebus vnum illi destinari sufficit?

Puer.

Exerceri quidem nos quotidie in ea decet. Verùm imbecillitatis nostræ causa, dies vnus peculiariter statuitur. Atque hæc politia est, quàm dixi.

Minister.

Quis igitur eo die seruandus est ordo?

Puer.

Puer.

Vt populus ad audiendam Christi doctrinam,
ab frequentendis publicis precibus, ad eden-
dam fidei suae professionem conueniat.

Minister.

Nunc expone quod dixisti. Dominum hoc prae-
cepto, seruorum quoque subleuationi pro-
spicere voluisse? Puer.

Vt iis, qui sub aliena potestate sunt, aliquid lax-
amenti detur. Quinetiam hoc ad retinendam
communem politiam valet. Nam ubi dies
vnus quieti assignantur, ita se quisque ad la-
borandum in reliquum temporis assuefacit.

Minister.

Videamus iam quatenus ad nos spectet hoc
mandatum.

Puer.

Quod ad ceremoniam, quum in Christo extiterit
cuius veritas, abrogatam esse dico.

Minister.

Quomodo?

Puer.

Nempe, quia mortis eius virtute vetus homo
noster crucifigitur, nosque excitamur in vi-
tae nouitatem.

Minister.

Quid ergo ex praecepto nobis restat?

Puer.

Ne sancta instituta, quae ad spirituales Ecclesie
politiam

DE LEGE.

politiam faciunt negligamus: præsertim vero ut sacros conuentus ad audiendum Dei sermonem, ad misteria celebranda, ad solennes preces, sicut erunt ordinati, frequentemus.

Minister.

Atqui, nihilne amplius figura nobis conducit?

Puer.

Imò verò. Ad suam enim veritatem reuocanda est.

Ut scilicet insiti in corpus Christi, factique eius membra, definamus à propriis operibus, atque ita Dei gubernationi nos resignemus.

Minister.

Transcramus ad alteram Tabulam.

Puer.

Eius initium est.

Honora Patrem & Matrem.

Minister.

Quid tibi significat hæc vox honoris?

Puer.

Ut cum modestia & humilitate morigeri sint & obsequentes filii parentibus, ut eos reuerenter colant: ut iuuēt in necessitate, suasque illis operas impendant. His enim tribus membris cōtinetur, qui debetur parentibus honor.

Minister.

Perge modò.

Puer.

Adiicitur mandato promissio.

multiloq.

.s.d

Vi

Vt prorogentur dies tui super terram, quam daturus est tibi Dominus Deus tuus.

Minister.

Quis sensus?

Puer.

Diu beneficio Dei victuros, qui debitam parentibus honorem præstiterint.

Minister.

Quum tot criminis referta sit hæc vita, cur beneficii loco, longam eius durationem nobis pollicetur Deus?

Puer.

Quantiscunque miseris sit obnoxia, Dei tamen benedictio est erga fideles, vel hac vna de causa, quod paterni eius fauoris argumentum est, dum eos hic alit & conseruat.

Minister.

Sequitur tunc de conuerso eum qui citò & ante suam ætatem ex hoc mundo eripitur, à Deo maledictum esse?

Puer.

Minime. Quin potius accidit interdum, vt quò quisque magis diligitur à Deo, eo citius recipiatur ex hac vita.

Minister.

Atqui sic agendo, qualiter promissioni suæ satisfaci?

D. 4.

Puer.

DE LEGE.

Puer.

Quicquid nobis terrestrium bonorum Deus promittit, sub hac conditione accipere convenit, quatenus in bonū animæ nostræ, salutemque expedit. Esset enim ordo valdè præposterus, nisi semper antecederet animæ ratio.

Minister.

Quid de iis, qui parētibus fuerint contumaces?

Puer.

Non in extremo tantum iudicio punientur sed hic quoque in eorum corpora Deus vindicabit, aut hinc omnes tollendo in mediæ ætatis flore, aut ignominioso mortis genere, plectendo, aut aliis modis.

Minister.

Verum, annon de terra Chanaan nominatim promissio loquitur?

Puer.

Sic est: quantum ad Israëlitas spectat. At nobis hoc verbum latius patet, ac extendi debet.

Quamcunque enim regionem incolamus, quum Domini sit totus orbis, eam nobis assignat possidendam.

Minister.

Nihilne amplius restat de præcepto?

Puer.

Quinquam non nisi de patre & matre verba sonant, intelligendi sunt tamen omnes qui nobis præsumt, quando eadem ipsorum est ratio,

Minister.

Minister.

Quznam illa ?

Puer.

Nempè quia Dominus eos in superiore[m] honoris gradum extulerit. Nulla enim est vel parentum, vel principum, vel præfectorum quorum libet autoritas, nullū imperium, nullus honor nisi ex Dei decreto, quia mundum sic illi placet ordinare

Minister.

Recita sextum?

Puer.

Non occides.

Minister.

Nihilne aliud vetat, quàm cædes perpetrare ?

Puer.

Imò verò. Nam quum hic loquatur Deus, non externis tantum operibus legem dicit, sed animi etiam affectibus, adeoque his potissimum.

Minister.

Vidèris subindicare genus esse quoddam arcanæ cedis, à quo hic nos Deus reuocat.

Puer.

Sic est. Ira enim, & odium, & quævis nocendi cupiditas, cædes coram Deo censetur.

Minister.

Satisne defuncti sumus, si neminem prosequamur odio ?

Puer.

DE LEGE.

Puer.

Nequaquam. Siquidem Dominus odium dam-
nando, & nos arcendo à quavis noxa, qua
proximus noster lædatur, simul hoc se exi-
gere ostendit, vt omnes mortales ex animo
diligamus, ac fideliter ipsis tuendis conser-
uandisque studeamus,

Minister.

Iam ad septimum.

Puer,

Non moechaberis.

Minister.

Expone quæ sit summa?

Puer.

Scortationem quamlibet maledictam esse co-
râ Deo. Proinde, nisi irâ Dei vel imus in nos
prouocare, ab illa esse diligenter abstinendū.

Minister.

Nihilne præterea requirit?

Puer.

Respicienda semper est natura Legistatoris, quæ
diximus non externo modo operi immorari
sed animi potius affectibus esse intentum.

Minister.

Quid ergo plus comprehendit?

Puer.

Ex quo tum corpora nostra, tum animæ templâ
sunt spiritus sancti, vt castam vtrisque purita-

tem

tem præstemus: ac proinde non externi tantum flagitij abſtinentia pudici ſumus, ſed etiam corde, verbis, geſtu denique corporis & actione. Denique corpus ab omni laſciuia purum ſit, animus ab omni libidine: vt nulla pars noſtri impudicitæ ſordibus ſit inquinata.

Minister.

Veniamus ad octauum.

Puer,

Non furaberis.

Minister.

Eane tantum furta prohibet quæ humanis legibus puniuntur, an longius procedit?

Puer.

Malas, omne gentis, fraudandi circumuentioneque artes, quibus aliena bona aucupamur, ſub Furti nomine complectitur. Hic ergo vetamur, tum violenter inuolare in bonis proximorum, tum per vaſtriciem & dolum illis manum iniicere, tum aliis quibuſcunque obliquis rationibus ad illa occupanda conari.

Minister.

Satisne eſt manus abſtinere à maleſicio, an cupiditas etiam hic damnatur?

Puer.

Huc ſemper eſt redeundum: quum ſpiritualis ſit Legislator, non externa tantum furta coercere cum velle, ſed omnia ſimul conſilia & ſtudia,

DE LEGE.

studia, quæ aliis omnino incommodant: atque ipsam in primis cupiditatem ne discere cum iactura fratrum expectamus.

Minister.

Quid ergo agendum est, ut præcepto pareamus?

Puer.

Danda est opera ut suum cuique saluum sit.

Minister.

Nouum præceptum quodd est?

Puer.

Non eris aduersus proximum tuum testis mendax.

Minister.

Prohibetne peierare in foro duntaxat, an in vniuersum mentiri aduersus proximos?

Puer.

Sub specie vna comprehenditur doctrina generalis, ne falsò proximos calumniemur, neve maledicentia nostra & obrectationibus laedamus eius famam, aut aliquam illi noxam afferamus in suis bonis.

Minister.

Cur autem nominatim exprimit publica periuria?

Puer.

Quò maiorem nobis huius vitii horrorem incutiat. Innuit enim, si quis maledicentia & calumniis assueuerit, inde ac periuriis prodicem

aliuerm fore lapsum , si occasio data fuerit
proximi infamandi.

Minister.

Vultne à maledicendo tantum nos arcere , an
etiam à malis suspicionibus , sinistrisque &
iniquis iudiciis?

Puer.

Vtrunque, secundum rationem ante adductam,
hic damnat. Nam quod agere coram homi-
nibus malum est , malum est coram Deo e-
tiam velle.

Minister.

Ergo quid in summa velit, expone?

Puer.

Ne ad malè sentiendum de proximis , nève ad
eos infamandos propensi simus , vetat : quin
potius, hac nos æquitate & humanitate præ-
ditos esse iubet, vt de illis , quantum veritas
patitur, bene sentiamus , suamque eis existi-
mationem integram tueri studeamus.

Minister.

Recita vltimum?

Puer.

Non concupisces domum proximi
tui : non concupisces Vxorem
proximi tui, non seruum, non an-
cillam , non bouem , non asinum,
nec quicquā aliud quod ipsius sit.

Minister.

DE LEGE.

Minister.

Quum spiritualis sit tota Lex, sicut etiam antè toties dixisti, nec tantum coërcendis externis operibus, sed corrigendis etiam animi affectibus posita sint superiora præcepta, quid hinc amplius additur.

Puer.

Reliquis præceptis, voluntates atque affectus regere & moderari voluit Dominus: hinc vero etiã cogitationibus, quæ nonnullâ cupiditatem secū trahunt, neq; tamen perueniunt ad statam vsq; deliberationē, legē imponit.

Minister.

Dicisne minimas quasque cupiditates, quæ fidelibus obrepant, & ipsis veniant in mentem, peccata esse, etiam si resistent potius quàm assentiantur?

Puer.

Constat certè prauas omnes cogitationes, etiam si non accedat consensus, ex naturæ nostræ vitio prodire. Verum hoc tantum dico: daminari hoc præcepto vitiofas cupiditates, quæ ita cor hominis titillant ac sollicitant, vt tamen non pertrahant ad firmam deliberationemque voluntatem.

Minister.

Hactenus ergo malos quidem affectus, quibus acquiescunt homines, & subigendos se permittunt, prohibitos fuisse intelligis: nunc

verò

verò tam exactâ integritatē à nobis requiri,
vt nullâ peruersâ cupiditatē corda nostra
admittant, quibus ad peccatum stimulantur.

Puer.

Sic est.

Minister.

Licetne iam brevis totius Legis compendium
colligere?

Puer.

Maximè: siquidem eam in duo capita rediga-
mus. Prius est, vt Deum amemus ex toto
corde, ex toto anima, ex totis viribus: alte-
rum, vt proximos diligamus perinde ac nos-
metipsos.

minister.

Quid sub Dei amore continetur?

Puer.

Amare ipsum, sicuti Deum amare decet: nempe
vt simul & Dominus, & Pater, & Seruator
agnoscatur. Itaque Dei amorì adiuncta est
eius reuerentia, voluntas illi obsequendi, fi-
ducia quæ in ipso collocanda est.

minister.

Quid per totum cor, totam animam, & totas
vires intelligis?

Puer.

Eam zeli vehemētiam, vt nullis prorsus cogita-
tionibus, nullis desiderijs, nullis studiis sit in
nobis locus, quæ huic amorì aduersentur.

minister.

DE LEGE.

studia, quæ aliis omnino incommo-
dant: at-
que ipsam in primis cupiditatem ne disci-
re cum iactura fratrum expectamus.

Minister.

Quid ergo agendum est, vt præcepto pareamus?

Puer.

Danda est opera vt suum cuique saluum sit.

Minister.

Nouum præceptum quodd est?

Puer.

Non eris aduersus proximum tuum
testis mendax.

Minister.

Prohibetne peierare in foro duntaxat, an in
vniuersum mentiri aduersus proximos?

Puer.

Sub specie vna comprehenditur doctrina gene-
ralis, ne falsò proximos calumniemur, nè ve
maledicentia nostra & obrektionibus læ-
damus eius famam, aut aliquam illi noxam
afferamus in suis bonis.

Minister.

Cur autem nominatim exprimit publica peri-
uria?

Puer.

Quò maiorem nobis huius vitii horrorem in-
curiat. Innuat enim, si quis maledicentia &
calumniis assueuerit, inde ac periuris pro-
diuinem

eliuem fore lapsum , si occasio data fuerit
proximi infamandi.

Minister.

Vultne à maledicendo tantum nos arcere , an
etiam à malis suspicionibus , sinistrisque &
iniquis iudiciis?

Puer.

Vtrumque,secundum rationem antè adductam,
hic damnat.Nam quod agere coram homi-
nibus malum est , malum est coram Deo e-
tiam velle.

Minister.

Ergo quid in summa velit,exponet

Puer.

Ne ad malè sentiendum de proximis , nève ad
eos infamandos propensi simus , vetat : quin
potius, hac nos æquitate & humanitate præ-
ditos esse iubet, vt de illis , quantum veritas
patitur, bene sentiamus , suamque eis existi-
mationem integram tueri studeamus.

Minister.

Recita vltimum?

Puer.

Non concupisces domum proximi
tui : non concupisces Vxorem
proximi tui, non seruum, non an-
cillam , non bouem , non asinum,
nec quicquā aliud quod ipsius sit.

Minister.

DE LEGE.

Minister.

Quum spiritualis sit tota Lex, sicut etiam ante toties dixisti, nec tantum coërcendis externis operibus, sed corrigendis etiam animi affectibus posita sint superiora præcepta, quid hinc amplius additur.

Puer.

Reliquis præceptis, voluntates atque affectus regere & moderari voluit Dominus: hinc verò etiam cogitationibus, quæ nonnullâ cupiditatem secum trahunt, neque tamen perueniunt ad statam usque deliberationem, legem imponit.

Minister.

Dicisne minimas quasque cupiditates, quæ fidelibus obrepant, & ipsis veniant in mentem, peccata esse, etiam si resistent potius quam assentiantur?

Puer.

Constat certe prauas omnes cogitationes, etiam si non accedat consensus, ex naturæ nostræ vitio prodire. Verum hoc tantum dico: damnari hoc præcepto vitioles cupiditates, quæ ita cor hominis titillant ac sollicitant, ut tamen non pertrahant ad firmam deliberationemque voluntatem.

Minister.

Haftenus ergo malos quidem affectus, quibus acquiescunt homines, & subigendos se permittunt, prohibitos fuisse intelligis: nunc

verò

verò tam exactâ integritatē à nobis requiri,
vt nullâ peruersam cupiditatē corda nostra
admittant, quibus ad peccatum stimulantur.

Puer.

Sic est.

Minister.

Licetne iam brevis totius Legis compendium
colligere?

Puer.

Maximè: siquidem eam in duo capita rediga-
mus. Prius est, vt Deum amemus ex toto
corde, ex toto anima, ex totis viribus: alte-
rum, vt proximos diligamus perinde ac nos-
metipsos.

minister.

Quid sub Dei amore continetur?

Puer.

Amare ipsum, sicuti Deum amare decet: nempe
vt simul & Dominus, & Pater, & Seruator
agnoscatur. Itaque Dei amorì adiuncta est
eius reuerentia, voluntas illi obsequendi, si-
ducia quæ in ipso collocanda est.

minister.

Quid per totum cor, totam animam, & totas
vires intelligis?

Puer.

Eam zeli vehemētiam, vt nullis prorsus cogita-
tionibus, nullis desideriis, nullis studiis sit in
nobis locus, quæ huic amorì aduersentur.

minister.

DE LEGE

Minister.

Quis secundi capitis est sensus ?

Puer.

Quemadmodum natura adeò propensi ad nos amandos sumus, ut hîc affectus alios omnes superet : ita proximorum charitatem sic regnare in nobis decet, ut nos omni ex parte gubernet: sitque omnium & consiliorum, & operum regula.

Minister.

Quid Proximi tibi nomen significat ?

Puer.

Non cognatos modò & amicos, aut qui aliqua nobiscum necessitudine sunt coniuncti, sed etiam eos qui nobis incogniti sunt, adeoque inimicos.

Minister.

Quid autem illi coniunctionis nobiscû habent ?

Puer.

Nimirum coniuncti sunt eo vinculo, quo universum hominum genus Deus simul colligavit. Est autem id sacrosanctum & inviolabile, quòd nullius prauitate aboleri potest.

Minister.

Dicis igitur, si nos quispiam oderit, esse hoc eius proprium : manere nihilominus ipsum nobis proximum, eoq; loco à nobis habendum esse: quia ster inuiolabilis Dei ordo, quæ hæc inter nos coniunctio sancita est.

Puer.

Puer.

Seck.

Minister.

Quum forma Dei tunc colendi lex ostendat, nonne propterea secundum eius præscriptum viuendum est?

Puer.

Verum id quidem est, atqui ea imbecillitate laborant omnes, ut nemo quod debet, omni ex parte impleat.

Minister.

Cur ergo eam à nobis perfectionem exigit Deus, quæ sit facultate nostra superior?

Puer.

Nihil exigit, cui præstando non sumus obstricti.

Cæterum, modo ad eam, quæ hic præscribitur, viuendi formam enitamur, etiam si procul absumus à scopo, hoc est à perfectione. Dominus quod deest nobis ignoscit.

Minister.

De hominibusne yniuersis in genere loqueris, an de fidelibus duntaxat?

Puer.

Qui Dei spiritum nondum est regenitus, ne ad minimum quidem Legis apicem inchoandum erit idoneus. Præterea, si quem demus inueniri, qui aliqua ex parte Legi obtemperet, non tamen ideo coram Deo defunctum iudicabitur. Nam maledictos pronuntiat omnes qui non omnia impleuerint, quæ in ea continentur.

Minister.

Hinc statuendum est, sicuti duo sunt hominum genera.

E

DE LEGE.

genera, ita duplex esse Legis officium.

Puer.

Omnino. Nam apud incredulos nihil aliud efficit, nisi quod excusationem illis omnem praecludit coram Deo, atque id est quod significat Paulus, quum eam vocat ministerium mortis & damnationis. Erga fideles longe alium usum habet.

Minister.

Quem?

Puer.

Principio, dum iustitiam operibus consequi se non posse ex ea discunt, ad humilitatem hoc modo erudiuntur: quæ vera est ad quærendam in Christo salutem præparatio. Deinde, quatenus plus multo exigit ab ipsis quàm sint præstando, eos ad petendam à Domino virtutem sollicitat, simulque perpetui reatus commonefacit, ne superbiere audeant. Postremo, fræni instar illis est, quo in Dei timore retineantur.

Minister.

Tametsi ergo in hac terrena peregrinatione Legi nunquam satisfacimus, non tamen hoc desperacuum esse censebimus, quod tam exactam à nobis perfectionem flagitet. Scopus enim ad quem nos collimare, & metam ad quam nos enim continet, demonstrat, ut quisque nostrum pro modo collatz sibi gratiæ ad summam rectitudinem vitam suam componere, & majores subinde progressus facere assiduo studio concuset.

Puer.

Puer.
Sic sentio.

Minister.

Annon perfectam in Lege omnis iustitiæ regulam habemus? **Puer.**

Et quidem adeò, ut nihil velit aliud Deus à nobis, nisi ut eam sequamur: rursum verò irriti habeat ac repudiet quicquid præter eius præscriptum suscipimus. Neque enim aliud sacrificium acceptum habet, quàm obedientiam.

Minister.

Quorsum igitur tot admonitiones, præcepta, exhortationes, quibus passim utuntur, tum Prophetæ, tum Apostoli? **Puer.**

Nihil quàm meræ Legis expositiones sunt, quæ ad Legis obedientiam nos manu ducunt, potius quàm ab ea adducant.

Minister.

Atqui de priuata cuiusque vocatione nihil præcipit. **Puer.**

Quum reddere cuique quod suum est, iubet, inde colligere promptum est, quæ sint priuatim in ordine suo vitæque genere cuiusque partes. Et extant passim in Scriptura, quemadmodum dictum est, sparsæ singulorum præceptorum expositiones. Nam quod hic Dominus summam complexus est paucis verbis, alibi fusius & plenius erequitur.

Minister.

Quum de secunda parte diuini cultus, quæ in

DE ORATIONE.

obsequiis obedientiaque sita est, satis disputatum fuerit, iam de tertia parte disseramus.

Puer.

Diximus invocationem esse, quum ad ipsum iam quavis necessitate confugimus.

Minister.

Eunne solum censes invocandum esse?

Puer.

Omnino. Id enim exigit tanquam proprium numinis sui cultum.

Minister.

Si ita res habet, quoniam licebit modo homines ad opem nobis ferendam implorare?

Puer.

Magni vero inter hæc duo discrimen est. Deum enim cum invocamus, testamur nihil nos aliunde boni expectare, nec alibi nos collocare totum nostrum præsidium: interea tamen auxilia, quoad nobis permittit, facultatemque illis nos adiuuandi contulit, querimus.

Minister.

Quod ergo ad hominum opem fidemque confugimus, nihil ob stare dicis quominus vnum invocemus Deum, quum fiducia in eos nostra animi recumbat, nec aliter imploremus ipsos, nisi quia beneficiendi facultate eos instruendo, beneficentiae suae ministros nobis quodammodo destinavit Deus, quorum per manus adiuuare nos, & quæ apud illos deponit subsidia, erogare nobis velit.

Puer.

Puer.

Sic sentio. Ac proinde quicquid ab illis benefici-
ciorū percipimus, Deo acceptum referre con-
uenit: sicuti et vera, vnde ipse illa omnia nobis
eorum ministerio largitur.

Minister.

Verū, an non hominibus tamen, quoties aliquid
in nos officii contulerunt, habenda est gratia?
Id enim ipsa nature sequitas, & lex humani-
tatis dicitur.

Puer.

Habenda prorsus, vel ob vnam hanc causam, quod
hoc ipsos honore dignatur Deus, et quæ ex li-
beralitatis suæ fonte inexhausto flunt bona
per eorum manus, tanquam per riuos, ad nos
deriuat. Hac enim ratione nos illis obstringit:
arque id ipsam vult nos agnoscere. Itaque, qui
se hominibus gratum non præbet, suam in
Deum quoque ingratitudine hoc modo pro-
dit.

Minister.

Minus licebit colligere, perpetam laudationem
Angelorum, sanctos Domini seruos, qui ex
hac vita demigrarunt?

Puer.

Licebit. Neque enim sanctis has partes attribuit
Deus, ut nobis opescentur. Quantum verò ad
Angelos spectat, tamen eorum virtutis opera
in salutem nostram, non tamen à nobis vult
implorari.

Minister.

Quicquid ergo ad ordinem à Deo institutum
improptè congruentemque non quadrat, id curi
eius voluntate pugnare dicis.

E. 3. Puer.

DE ORATIONE

Puer.

Sic est. Certum enim infelicitatis signum est illi
 quæ dat nobis Deus, non esse contentos. De-
 -inde, si in Sanctorum, Angelorumve fidem nos
 conferam^{us}, ubi nos ad se unus Deus vocat, par-
 temque fiducie, quæ tota refidere in solo Deo
 debuerat, transferam^{us} in ipsos, in idolatriam
 prolabimur: quæ scilicet partiamur inter eos
 -quod sibi Deus in solidum uni vindicabat.

Minister.

Nunc de orandi ratione tractemus. Sufficitne ad
 -orandum lingua, an mentem etiam & cor re-
 -quirat oratio?

Puer.

Lingua quidem non semper necessaria est: intel-
 -ligentia vero & affectu nunquam carere po-
 -test, nec oratio.

Minister.

Quod mihi argumento hoc probabitur?

Puer.

Quandoquidem Deus spiritus est, cum aliis
 -semper cor ab hominibus erigit, cum vero in
 oratione præsertim, quæ cum ipso sua vota
 -communicant. Quamobrem non nisi illis qui
 -cum in veritate invocauerint, propinquum
 -se fore pollicetur: ex aduerso autem execratur
 -et maledicit, qui per fictionem & non
 ex animo precantur.

Minister.

Vanæ ergo & nihili erunt preces, quæcumque
 lingua tantum conceptæ fuerint.

Puer.

Puer.

Non id modò, sed Deo etiam summo perire displicebunt.

Minister.

Qualem in oratione affectum exigit Deus?

Puer.

Primum, ut inopiam miserialque nostras sentiamus: utque is sensus incorem in animis nostris & anxietatem generet: deinde ut vehementi serioque obtinendæ à Deo gratiæ desiderio estuermus, quòd precandi quoque ardorem in nobis accendat.

Minister.

A natiuonè hominibus ingenio manar hic affectus, an à Dei gratia illis prouenit?

Puer.

Deum hic nobis subuenire necesse est: nos enim ad vtrunque prorsus sumus stupidi. Spiritus Dei est, qui inenarrabiles gemitus excitat in nobis, animosque nostros format in hæc desideria, quæ in oratione requiruntur.

Minister.

Eone spectat hæc doctrina, ut resides & quodammodo oscitantes motum Spiritus expectemus, nec se quisque ad orandum sollicitet?

Puer.

Minime verò. Quin hic potius est finis, ut dum frigere se, & adorandum pigros, vel minus bene comparatos sentiunt fideles, ad Deum protinus confugiant, seque inflammari possulent igneis Spiritus eius atulcis, quò ad orandum reddantur idonei.

E. 4.

Minister.

DE ORATIONE

Minister.

Non tamen intelligis, nullum in precibus esse
linguæ vsum. Puer.

Nequaquam: est enim sæpe adiumento ad suble-
vendam retinendamque mentem, ne tam fa-
cile a Deo abstrahatur. Præterea, quum ad il-
lustrandam Dei gloriam creata sit per alius
membris, totam eius facultatem in huc vsum
explicari par est. Ad hæc, hominem interdata
studii vehementia hæc impellit, ut præter co-
siliū linguæ in vocem prorumpat.

Minister.

Si ita est, quid proficiunt qui exotica lingua, si-
bi que non intellecta orant. Puer.

Id vero nihil est aliud quam cum Deo ludere.
Ergo à Christianis faciat hæc hypocrisis.

Minister.

Verum, quæ precamur, facillime id fortuito de
successu incerti: an vero constitutum id certo
habere nos oportet exaudiri nos iri à Do-
mino. Puer.

Hoc perpetuum sit orationis fundamentum, ex-
audiri nos iri à Domino, & quicquid pe-
ticimus impetraturos, quatenus nobis con-
ducet. Hic ratione docet Paulus, ex fide ma-
nere rectam invocationem Dei. Nam tunc po-
tius unquam ipsum invocabit, nisi qui in cer-
ta bonitatis eius fiducia prius acquiescit.

Minister.

Quid ergo his fiet, qui hesitantes orant, nec in
animis

animis suis statuunt, quid sit orando profecturi: imò incerti sunt audiantur nec ne à Deo suæ preces? Puer.

Vanæ sunt ac irritæ ipsorum preces, quum nulla promissione sint suffulcæ. subernatur enim certa fide petere: & promissio additur, quicquid credentes petierimus, id nobis datum iri.

Minister.

Restat ut videamus vnde nobis tantum confidentiæ, ut quum tot modis indigni simus Dei conspectu, sistere nos tamen coram ipso audeamus. Puer.

Primum habemus promissiones, quibus simpliciter, omiſſa dignitatis nostræ ratione, standum est. Deinde, si filii Dei sumus, animat nos Spiritus eius, atque instigat, ut ad eum tanquam ad Patrem, familiariter nos recipere nihil dubitemus. Ac ne ideo quod instar vermium sumus, & conscientia premimur nostrorum peccatorum, maiestatem eius gloriosam horreamus, Mediatorem nobis proponit Christum, quo nobis aditum patefaciente, de obtinenda gratia minime sumus anxii. Minister.

Intelligis non nisi vnius Christi nomine innocandum esse Deum? Puer.

Sic sentio. Nam & discretis verbis ita nobis precipitur: & additur promissio, facturum sui intercessionem, ut consequamur quæ petimus.

Minister.

Non

DE ORATIONE

Non ergo temeritatis aut arrogantiae accusandus est, qui hoc aduocato fretus, ad Deum familiariter accedit: & hunc Deo & sibi proponit solum, per quem exaudiat.

Puer.

Nullo modo. Nam qui sic orat, tanquam ex illius ore preces concipit: quum eius patrocinio adiuari suam orationem, commandanq; sciat.

Minister.

Tractemus iam quid continere fidelium preces debeant. Licetne quicquid in mentem nobis venit à Deo postulare, an certa hic tenenda est regula?

Puer.

Hæc verò nimis præpostera esset orandi ratio, indulgere propriis desideriis, carnisque iudicio. Nam & rudiores sumus, quam ut posimus iudicare quid nobis expediat: & ea cupiditatum intemperie laboramus, quæ freno cohiberi necesse habeat.

Minister.

Quid proinde opus est facto?

Puer.

Hoc restat unum, ut Deus ipse rectam orandi formam nobis præscribat: ut tantum manu ducentem sequamur, & quasi verba præeuntem.

Minister.

Quam nobis legem præscripsit?

Puer.

Ampla quidem & copiosa passim in Scripturis huius rei doctrina traditur: verum, quò certiore præfigeret scopum, formulam composuit & quasi dictavit, quæ quicquid à Deo petere fas est, ac nostra refert, breuiter com-

plexus

plexus est, & in pauca capita digessit.

Minister.

Recita.

Rogatus à discipulis Dominus noster Christus, quoniam orandū esset modo, respondit: Qui volueritis orare, sic dicite.

Pater noster qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua in terra, sicut in coelo, panem nostrū quotidianū da nobis hodie, & remitte nobis debita nostra, sicut nos quoque remittimus debitoribus nostris: & ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, Amen.

Minister.
Quō melius intelligamus quid contineat, eam in capita partiamur.

puer.
Sex habet partes: quarum tres priores solam Dei gloriam, non habita nostri ratione, tanquā proprium suum finem, respiciunt: reliquæ ad nos, utilitatemque nostram spectant.

Minister.
Ergo ne petendum est à Deo quicquam, unde nihil ad nos boni redeat.

puer.
Ipsē

D E O R A T I O N E

Ipse quidem, pro infinita sua bonitate, sic componit omnia, ut nihil cedat in ipsius gloriam; quin nobis quoque sit salutare. Itaque quum sanctificatur eius nomen, ut nobis quoque in sanctificationem vertatur, efficit non aduenit eius regnum, quin simus quodammodo eius participes. Verum, in optandis his omnibus, solam eius gloriam, præterita nostra vilitate, intueri conuenit. Minister.

Nempe secundum hanc doctrinam, tria hæc postulata cum vilitate, quidem nostra coniuncta sunt, non tamen in aliū scopum collimare debent, quam ut glorificetur Dei nomen.

Puer.

Sic est atque adeo in reliquis etiam tribus eadem Dei gloria curæ nobis esse debet: ut cunque iis, quæ in rem ac salutem nostram sunt, optandis, proprie sint destinata. Minister.

Nunc ad verborum explicationem pergimus: ac principio, cur patris nomen hic ponitur, quam aliud quoduis. Deo tribuitur? Puer.

Quum ad rectam orandi rationem in primis requiratur secunda conscientie fiducia, nomen hoc assumit Deus, quod nihil nisi meram suauitatem sonat: ut ita excussa ex animis nostris omni anxietate, ad se familiariter implorandum nos inuiter. Minister.

Ergone Deum audebimus sine difficultate rectè adire, ut filii parentes solent? Puer.
Omnino: quæ etiam multo certiore obtinendi quod

quod petimus fiducia. Nam, ut admonet Magister, si nos, quum mali sumus, non possumus tamen filiis nostris bona negare, nec eos dimittere inanes sustinemus, nec venenum porrigimus illis pro pane: quanto plus beneficentiae à coelesti Patre expectandū est, qui non tantum summus bonus est, sed ipsa etiam bonitas minister.

Annon ex hoc quoque nomine argumentū ducere licebit, quò id quòd initio dictū est, preces scilicet vniuersas Christi patrocinio fundatas esse oportere, comprobetur? Puer.

Et quidem firmissimum. Neque enim filiorum loco nos habet Deus, nisi quatenus Christi sumus membra. minister.

Cur nostrū potius in commune patrem nominas Deum, quàm tuum peculiariter?

Puer.

Potest quidem fidelium vnusquisque suum vocare: sed communi epitheto ideo vsus est Dominus, quò nos ad exercendam in precibus charitatem assuefaceret: nec aliis neglectis, tantum se quisque curet. minister.

Quid sibi vult quæ additur particula, Deum esse in coelis? Puer.

Perinde est ac si excelsum, potentem, incomprehensibilem vocarem ipsum. Minister.

Quorsum id, & qua ratione?

Puer.

Nempe, hoc modo sumus mentes, quum cum inuoca-

DE ORATIONE.

Inuocamus, docemur erigere, ne quid de ipso carnale aut terrenum cogitemus, neve cum moduli nostri metiamur caput: ne humilior de ipso aliquid sentientes, in obsequium voluntatis nostrae redigere ipsum velimus: sed potius cum timore & reuerentia suspicere discamus maiestatem eius gloriosam. Valer etiam hoc ad excitandam confirmandamq; nostram in ipso fiduciam: dum coeli Dominus ac praesens, qui arbitrio suo regat omnia, predicatur.

Minister.

Recita mihi primi postulati summam.

puer.

Per Nomen Dei, Scriptura notitiam famamq; intelligit, qua inter homines celebratur. Optamus ergo vt eius gloria vbique, & in omnibus prouehatur. Minister.

Verum, accederene quicquam potest Dei glorie, aut decedere? puer.

In seipsa nec crescit, nec minuitur: verum illustrari inter homines, vt par est, optamus: vt quicquid facit Deus, omnia eius opera, vt sunt, ita gloriosa appareant: quod modis omnibus ipse glorificetur. Minister.

In secunda petitione quid per Dei regnum intelligis? puer.

Duobus potissimum mebris constat: Vt electos Spiritu gubernet suo: vt reprobos, qui se illi in obsequium tradere recusant, prosternat & exilio tradat: vt ita palam fiat, nihil esse quod resistere

sistere eius virtuti queat. *Minister.*

Qualiter regnum hoc vt veniat, precaris?

Puer.

Vt fidelium numerum in dies augeat Dominus,
vt nobis subinde Spiritus sui donis eos cumu-
let, donec prorsus impleuerit. Ad hæc vt suam
veritatem ad discutiendas satanæ tenebras ma-
gis ac magis lucidam conspicuamq; reddat: vt
iustitiam suam proferendo, iniquitatem om-
nem aboleat. *Minister.*

Nonne quotidie fiunt hæc omnia?

Puer.

Fiunt eo modo, vt inchoatū dici possit regnum
Dei. Optamus ergo vt assidue crescat ac pro-
uehatur, donec ad summum fastigium per-
uenierit. Quod vltimò demum die futurum
speramus: quò Deus solus omnibus creaturis
in ordinem coactis, exaltabitur & eminebit
adcoque erit omnia in omnibus.

Minister.

Quòd petis vt Dei voluntas fiat, quem id habet
sentire? *Puer.*

Vt in eius obsequium subigantur creaturæ om-
nes, pendantque ita ex eius nutu, ne quid nisi
ipsius arbitrio fiat. *Minister.*

Ergò nec fieri quatequam præter eius voluntatem
posse sentis. *Puer.*

Non optamus tantum vt quod decreuit apud
se, eueniat, sed etiam vt domita subiugataque
omni contumacia, omnes omnium volunta-

tes.

DE ORATIONE

tes suæ subiciat, & in eius obedientia com-
ponat. **Minister.**

**Annon ita precando propriis voluntatibus cedi-
mus?** **Puer.**

**Omnino neque in hunc tantum finem, ut quæ-
cunque cum sua voluntate pugnant in nobis
desideria, irrita faciat: sed etiam ut nouas in
nobis mentes nouaque corda formet: ne quid
velimus ipsi a nobis, sed Spiritus potius eius
votis nostris præsit, ut plenam habeant cum
Deo consensionem.** **Minister.**

Cur id in terra fieri optas, sicut in cælo?

Puer.
**Quoniam hoc unum propositum habent sancti
Angeli, qui cælestes sunt eius creaturæ, ut illi
in omnibus obsequantur, sintque semper &
dicto audientes, & ad obsequia vltro
parati: talem obediendi propensionem homi-
nibus opto, ut se quisque illi in voluntariam
subiectionem prorsus addicat.** **Minister.**

**Nunc ad secundam partem venio, Quid tibi sig-
nificat quotidianus, quem petis panis?** **Puer.**
**In vniuersum quicquid ad tuendam præsentem
vitam facit: non alendo tantum aut vestiendo,
sed præbendis quoque aliis omnibus admi-
niculis, quibus sustentur externæ vitæ ne-
cessitates: quod panem nostrum, quatenus ex-
pedire Dominus nouit, etiam illi comedamus.**

Minister.
**Cur autem tibi à Deo donari optas, quod nos la-
bores**

bore nostro parare iuber. Puer.
Tamen si victus parandi causa laborandū acetiā
sudan dū nobis est, non labore tamen nostro,
non industria, non sedulitate a sumur, sed vna
Dei benedictione, qua labor ipse manū no-
strarum prosperatur, futuris aliocui manīs.
Præterea sic habendum est etiam quum cibo-
rum copia nobis ad manum suppetit, illique
vescimur, non illorum tamen substantia, sed
sola Dei virtute nos ali. Neque enim vim eius
modi habeat a natura ingenitam, sed Deus ex
celo; tanquam beneficentie lux organis ad-
ministrat. Minister.

Atqui, Tuum quo iure panem vocas, quum tibi
a Deo postules dari. Puer.
Nempe quia Dei benignitate fit nollet; atque
nobis minime debeat. Admonemur etiam
hoc verbo, a ab alieno pane appetendo nobis
temperare; contentosque eo esse, qui legitima
ratione, tanquam ex Dei manu ad nos perue-
nerit. Minister.

Quotidianum cur addis & Hodie?

Puer.
His duabus particulis ad moderationem insti-
tuimur ac continentiam, ne modum necessi-
tatis voti nostri excedant. Minister.

Quum hæc communis omnium esse debeat preca-
tio, qui fieri potest ut divites qui domū abun-
dant, repositamque in longum tempus anno-
nam habent sibi penam in thern dari.

Puer.

DE ORATIONE

Puer.

Hoc diuites persequi ac pauperes constituimus
habere oportet, nihil eorum quae habent sibi p
futurum, nisi quatenus & vultu illis concess
ne Deus & sua gratia effecerit, ut vultus ipse fru
ctuosus sit & efficac. Itaque omnia possiden
do nulli habemus, nisi quatenus in singulas
horas ex manu Dei percipimus quantum ad
bis necesse sanq; est.

Minister.

Quid continet quantum postulamus? Puer.
Ut peccata nobis ignoscat Dominus.

Minister.

Nemone reperietur mortalium tam iustus, qui
haec veniam non indigeat? Puer.

Nemo prorsus. Hanc enim precandi formam quam
Apostolis suis dedit Christus, vniuersis Eccle
siae destinauit. Quamobrem, qui se hac neces
sitate eximere vult, & societate fidelium eret
oportet. Et sane audimus quid Scriptura teste
tur, nempe qui in vno purgare se contra Deo
contender, deprehensum tri in mille ream.
Vnicum ergo omnibus ad eam misericordiam
perfugium restat.

Minister.

Quomodo peccata nobis remittat? Puer.

Sicut ipsa Christi verba sonant: Ego nomine sci
licet, quae obliuioni tradita sunt, mortis reatu ab
teneant, donec mea sua liberalitate nos Deus
liberet.

Minister.

Gratua igitur Dei misericordia peccata remittit
nam

DE ORATIONE. 43

nam obtinere nos dicat. **Puer.**
 Omnino. Nam si vultis vel minimi peccati redi-
 menda sit poena, nos satisfaciendo nequaquam
 erimus. Omnia operum gratia ignoscat &
 condonet necesse est. **Minister.**

Quid ex hac remissione utilitatis ad nos redit?
Puer.

Tum illi perinde accepti sumus ac iusti essemus
 & innocentes, simulque paternae eius bened-
 lentiae fiducia, unde nobis certa salus, confiden-
 tiis nostris confirmatur. **Minister.**

Hac quae apponitur conditio, Vt nobis remittat
 sicut nos remittimus debitoribus nostris: ut
 mereri nos a Deo veniam significat, homini-
 bus, siquid in nos peccarunt, ignoscendo.
Puer.

Minime. Sic enim iam gratuita remissio non fo-
 ret, nec sola Christi satisfactione, qua in cruce
 pro nobis defunctus est, sicuti par est, superata.
 Verum, quia interrogat nobis iniquitas obliuif-
 cendo, dum eius clementiam ac bonitatem
 imitatur, re ipsa nos eius filios esse demon-
 stramus: hac ideo tessera confirmare nos vo-
 luimus simul ex aduerso ostendere, nisi faciles
 nos ad ignoscendum & flexibiles praebea-
 mus, nihil esse aliud a se expectandum, quam
 summum & inexorabilem iudicantis rege-
 rem. **Minister.**

Hic ergo abdicari a Deo expungique filiorum loco
 dicis omnes, qui orationes ex animo depo-

DE ORATIONE

nere non possunt: ne quem sibi in coelo ve-
niz locum fore confidant. Puer.
Ita scitio vt impleatur illud Rementum cuius
ari eadem mensura qua erga alios vult fieri.

Minister.

Quid postea sequitur?

Puer.

Ne nos Dominus in temptationem inducat, sed
malo potius liberet.

Minister.

Hoc totumne in vram petitionem includis?

Puer.

Non nisi vna est petio. Posterius enim mebrum
prioris explicatio est.

Minister.

Quid summum continet.

Puer.

Ne ruere nos, aut labi in peccatum Dominus si-
nat: ne diabolus nos carnis nostrae cupiditati-
bus que asiduum nobiscum bellum gerunt,
vincendos permittat: quin potius sua nos ad
resistendum virtute instruat, sustineat nos ma-
nu sua presidio suo muniat ac regat vtrata sub
hac tutelaque eius in mro habitemus.

Minister.

Quo autem modo id fit?

Puer.

Quum eius Spiritu gubernati tali indur amo-
re desiderio impuimur, quo peccatum car-
nem & satanam superemus: tali rursus odio
peccati, quod nos a mundo segregatos, in su-
per sanctitate contineat. In Spiritu enim vult
victoria nobis consistit.

Minister.

Habentur

Habentne omnes opus hoc auxilio?

Puer.

Et quis carere posset? Imminet enim, perperam
nobis diabolus, circumque instat Leonis ru-
gientis quærens quem deuoret. Nos vero, qua-
sumus imbecillitate, scilicet concideremus,
imò singulis momentis actum de nobis foret,
nisi Deus nos ad pugnam instrueret suis ar-
mis, manus, sua roboraret. *Minister.*

Quid tibi significat Tentacionis nomen?

Puer.

Astus fallacialis satanz, quibus nos continenter
adontur, & facile protinus circumueneret, nisi
Dei ope adiuuaremur. Nam & mens nostra,
pro natura sua vanitate obnoxia ei, dolis, & ut
propensior est semper voluntas nostra in ma-
lum, protinus illi succumberet. *Minister.*

Verum, cur deprecaris ne te in temptationem in-
ducatur Deus, quod satanz proprium, non autem
Dei videtur? *Puer.*

Sicut fideles protectione sua tuetur Deus, ne aut
fraudibus opprimantur satanz, aut a peccato
superentur: ita quos vult punire, non modo
destituit sua gratia, sed etiam satanz tyranni-
di tradit, coactate percutit, & collucit in re-
probam mentem, ut prorsus sint peccato ma-
cipati, & exponi ad omnes temptationum in-
sultus. *Minister.*

Quid tibi vult hæc, que adieci est, clausula Quo-
nam tuum est regnum, tua potentia, & glo-

DE VERBO DEI

via in secula seculorum. **Puer.**
Iterum hic admonemur, Dei magis potentia &
bonitate, suffultas esse preces nostras, quam
ulla nostri fiducia. Præterea Dei laudibus pre-
ces omnes nostras claudere docemur.

Minister.

Nihilne fas est à Deo petere, quam quod est hæc
formula comprehensum? **Puer.**
Tamen verbis aliis, aliōq; modo liberi est pre-
cari, sic tamen habendu est nulla Deo placere
oratione posse, quæ non huc, tanquam ad uni-
cam ritæ orandi normam referatur.

DE QUARTA PARTE CVLTVS

Dei.

Minister.

Iam instituta à nobis ordinis ratio postulat, ut de
quarta cultus Dei parte agamus. **Puer.**

Hanc in eo sitam esse diximus, ut Deum agnos-
camus bonorum omnium auctorem, cuiusque
bonitatem, iustitiam, sapientiam, potentiam,
laude & gratiarum actione prosequamur: ut
in solidum bonorum omnium gloria penes
ipsum resideat.

Minister.

Nullamne huius partis regulam præscripsit
Puer.

Quicquid laudum eius extat in Scripturis, pro
regula nobis esse debet. **Minister.**

Nihilne habet oratio Dominica, quod huc perti-
neat. **Puer.**

Nempe quum optamus sanctificari eius nomen,
hoc optamus, ut omnibus eius operibus suis
confitear.

constet gloria. Vt siue peccatoribus ignoscat,
 misericors: siue vindictam exerceat, iustus: siue
 præster suis quod promissit, verax censatur.
 Denique, vt quicquid operi eius æquum, ad eum
 glorificandū nos erit. Hoc vero est honoris
 illi omnium laudem tribuere.

Quid tandem ex iis quæ hæcenus tractata sunt
 a nobis, colligemus? **Minister.**

Quod scilicet veritas ipsa docet & ego initio pro-
 posui: hanc esse vitam æternam, vnam verum
 Deū nosse Patrem, & quem misit Iesum Chri-
 stum, illum inquam nosse, vt debitum ei ho-
 norem cultumque exhibeamus, vique non Do-
 minus tantum sit, sed etiam Pater ac seruator:
 nosque illi vicissim filii simus & serui & prom-
 de vitam nostram illustrandæ eius gloriæ de-
 dicemus.

Minister.
 Qua via ad tantū bonū peruenitur? **Puer.**

In hunc finem sacrum suum verbum nobis reli-
 quit. Est enim spiritualis doctrina, quædam
 veluti ianua, qua ingredimur ad cœlestis eius
 regnum.

Minister.
 Vbi nā querendū est nobis hoc verbum? **Puer.**

In Scripturis sanctis quibus continetur.
Minister.
 Vt fructum inde percipias, qualiter eo vtendum
 est? **Puer.**

Si ipsum solida cordis persuasione amplectimur,
 non sœuis ac certam veritatem e cœlo profe-
 ra: si nos illi doctores præbemus: si voluntates

DE VERBO DEI

mentem nostram in eius obsequium subici-
mus. si amemus ipsum ex animo. si cordibus
nostris. semel insculptis. hanc illius radicem ha-
beat. et fructum proferat in vitam. denique for-
meretur ad eius regulam. tu nobis in salutem.
sicuti destinatum est. cedit. **Minister.**
Suntne omnia hæc in facilitate nostra posita?

Puer.

Nihil ipsorum prorsus. sed vnus Dei est hoc to-
tum. quod retuli in nobis. emicere Spiritus sui
gratia. **Minister.**

Verum. an non adhibenda est a nobis diligentia.
et omni studio entendendo. legendo. audiendo.
meditando. vi eo proficiamus? **Puer.**

Imo vero. cum se quisque priuatim quotidiana
lectione exerceat. tum vero simul omnes præ-
cipue sedulo conciones frequentent. vbi salu-
tis doctrina in coetu fidelium explicatur.

Minister.

Negas ergo esse satis. si domi seorsum singuli le-
gant. nisi omnes simul in commune. ad ean-
dem doctrinam audiendam conueniant?

Puer.

Conuenire necesse est. vbi hæc. hoc est. quum Ec-
clesia datur.

Minister.

Poterisne mihi hoc probare?

Puer.

Sufficere ad probationem abunde nobis debet vna
Domini voluntas. Hunc autem ordinem Ec-
clesia sua committit. non quem dicitur

tres

tres duntaxat seruetur, sed cui subessent com-
muniter omnes. Ad hoc, illius tunc adinven-
ta, et confirmata hanc esse vnicam rationem
pronuntiat. Sit ergo hæc nobis sancta & in-
motabilis regula: nec sibi has quicquam esse au-
cat, supra Magistrum sapere. Minister.
Estne igitur necesses præcipue Ecclesiæ Pastores?

Puer.

Quinetiam necesse est audire ipsos, & quæ pro-
ponunt Christi doctrinam, ex eorum ore cum
timore & reuerentia excipere. Itaque qui ip-
sos contemnit audire, detrectat, Christum
contemnit, ac discessionem facit a societate
fidelium. Minister.

Verum, semelne a pastore suo fuisse institutum
satis est homini Christiano, an cursum hunc
tota vita tenere debet? Puer.

Capisse parum est, nisi perseveres. Christi enim
discipulos vique in finem, vel potius sine fine
esse nos oportet. Hanc vero functionem man-
dant Ecclesiæ ministris, ut suo nos loco &
nomine doceant.

DE SACRAMENTIS.

Minister.

Non est aliud à verbo medium, ut loquantur,
quò se nobiscum Deus communicet?

Puer.

Verbi predicationi adiungit Sacramenta.

Minister.

Quid est Sacramentum?

Puer.

DE SACRAMENTIS.

Puer.

Extrema Divina erga nos benivolentia testificatio, quæ visibili signo spiritualis gratias figurat, ad obsequiandas cordibus nostris Dei promissiones, quod earum veritas melius confirmetur.

Minister.

Tantane vis subest visibili signo, ut conscientias in salutis fiducia stabiliant?

Puer.

Id quidem à seipso non habet, sed ex Dei voluntate, propterea quod sit in hunc finem institutum.

Minister.

Quum propriæ sint Spiritus Sancti partes, Dei promissiones in animis nostris obsequari hoc tu Sacramentis quomodo tribuis?

Puer.

Longum est inter illum & hæc discrimen. Monere enim & afficere corda, illuminare mentes, conscientias reddere certas ac tranquillas, solus re vera Spiritus est, ut id totum censei proprium ipsius opus debeat, illique acceptum referri, ne laus aliò transferatur. Minime tamen hoc obstat quominus Sacramentis Deo utatur, tanquam secundis organis, eaque in usum adhibeat, prout vitum fuerit: idque sic faciat, ne quid Spiritus virtuti derogetur.

Minister.

Vim ergo efficaciamque Sacramenti non in externo elemento inclusam esse existimas, sed totam à Spiritu Dei manere.

Puer.

DE SACRAMENTIS. 46

Sic sentio: nempe, ut virtutem suam exercere Domino placuerit per sua organa, quem in finem ea destinavit. Quod quidem ita fuit, ut Spiritus sui virtuti nihil detrahat.

Minister.

Potestne mihi, cur ita agat, rationem reddere?

Puer.

Hoc scilicet modo infirmitati nostrae consule. Nam si spirituales essemus toti, Angelorum instar spiritualiter sum cum, tum ipsius gratias possemus intueri. Verum, ut hac terrena corporis mole circumdari sumus, figuris indigemus vel speculis, quae nobis spiritualem coelestiumque rerum aspectum terreno quodammodo exhibeant: neque enim aliter eo perueniremus. Simul etiam nostra interest in Dei promissionibus exerceri sensus omnes nostros, quod melius nobis confirmetur.

Minister.

Si verum est ideo instituta esse à Deo sacramenta, ut subsidia necessitatis nostrae forent, annon arrogantiae damnari merito deberet, si quis indicaret illis se, tanquam non necessariis posse carere?

Puer.

Omnino. Atque adeo si quis illorum usu sponte abstinere, ac si opus non haberet, Christum contemnit, ipsius respuit gratiam, & spiritum exinguit.

Minister.

Verum, qualis ex sacramentis fiducia ad stabiliendas conscientias, & quam certa securitas

con-

DE SACRAMENTIS.

concupi potest, quibus utuntur promittit boni & mali. **Puer.**

Quoniam oblata sibi in Sacramentis Dei bona, in nihilum, ut ita dicam, rediguntur impli, quantum ad ipsos spectat, non tamen propterea efficiuntur, quin sua vis & natura Sacramentis maneat. **Minister.**

Quo igitur modo, & quando visum Sacramentorum sequitur effectus? **Puer.**

Quoniam ex fide recipimus, Christum in illis solum eiusque gratiam quaerentes. **Minister.**

Cur illis quaerendum esse Christum dicis? **Puer.**

Intelligo non esse visibilibus signis inherendum, ut salutem inde petamus, vel alicuiam illis conferendam gratiam virtutem imaginemur ac incedam: quin potius ad inuicem loco habendam esse signum, quo recta ad Christum dirigamur, salutem ab ipso & solidam felicitatem petitur. **Minister.**

Quoniam ad eorum visum requiritur fides, qui nobis in fidei confirmationem data esse dicis, ut nos de promissionibus Dei reddant certiores? **Puer.**

Fidem in nobis semel inchoatam esse nequam sufficit, nisi concubentur alatur, & magis in dies magisque augetur. Ad eam ergo tum alendam, tum roborandam, tum promittendam Sacramenta instituit Dominus. Quod eandem significat Paulus, qui ad obsequias **Dei**

Dei promissiones valere tradit. **Minister.**

Verum nomen hoc infidelitatis indicium est, non habere Dei promissionibus solidam fidem, nisi aliunde nobis confirmetur. **Puer.**

Fidei certe imbecillitatem hoc arguit, qua filii etiam Dei laborant: qui tamen fideles propterea esse non desinunt, licet fide praeclari sint exigua adhuc & imperfecta. Quandiu enim versamur in hoc mundo, haerent semper in carne nostra dissidentiae reliquiae, quas aliter excutere non possumus, quam continuo usque ad vitae finem profecti. Ulterius ergo semper progredi necesse est. **Minister.**

Quot sunt Christianae Ecclesiae Sacramenta?

Puer.

Duo sunt omnino, quorum communis sit inter omnes fideles usus. **Minister.**

Quae sunt illae?

Puer.

Baptismus, & sacra Coena.

Minister.

Quid verò simile inter se habeant, vel diuersum?

Puer.

Baptismus veluti quidam in Ecclesiam aditus nobis est. Illi enim testimonium habemus nos, quum aliqui extranei alienique sumus, in Dei familiam recipi, et inter eius domesticos censeri. Coena verò testatur Deum se nobis animas nostras alendo patrem exhibere.

Minister.

Quod

DE SACRAMENTIS.

Quo clarius nobis innotescat vniuersae veritas,
de vtroque seorsum tractemus. Primum quae
est Baptismi significatio. *Puer.*

Es duas habet partes. Nam ibi remissio peccato-
rum, deinde spiritualis regeneratio figuratur.

Minister.

Quid similitudinis inest aquae cum his rebus, vt
eas representet? *Puer.*

Peccatorum quidem remissio species est lauari,
quo animae suae maculae abstergantur: non
secus atque aqua obliuuntur corporis lortet.

Minister.

Quid de regeneratione?

Quoniam eius initium est, naturae nostrae mor-
tificatione: finis vero, vt nouae creaturae simus:
in eo nobis proponitur mortis figura, quod
capiri aqua iungitur: nouae autem vitae in eo
quod non manemus sub aqua demersi, sed ad
momentum duntaxat subimus, tanquam in
sepulchrum, vt statim emergamus.

Minister.

Nam aquam esse animae lauerum censet?

Puer.

Nequaquam. Hunc enim honorem eripere Chri-
sti sanguini nefas est, qui ideo effusus fuit, vt
absterfis omnibus nostris maculis, patros co-
ram Deo & impollos nos redderet. Atque
huius quidem purificationis fructum percipi-
mus, quum sacro illo sanguine conuersas
nostras Spiritus sanctus aspergit. Ob signatio-
nem

DE SACRAMENTIS 40

de vero in Sacramento habemus. Minister.
Verum, annon aliud aquæ tribuis, nisi ut ablu-

tionis tantum sit figura? Puer.
Sic figuram esse sentio, ut simul annexa sit veri-

tas. Neque enim, sui nobis dona pollicendo,
nos Deum frustratur. Proinde & peccatorum

veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in
Baptismo, & recipi a nobis certum est.

Minister.
An promissæ in omnibus effectum suum ha-

bet hæc gratia? Puer.
Multi dum illi sua pravitæ viam præcludunt,

efficiunt ut sibi sit. Inanis ita non nisi ad fide-
les solos pervenit fructus. Verum, inde nihil

Sacramenti naturæ decedit. Minister.
Regeneratio autem inde

fit? Puer.
A morte Christi & resurrectione simul. Hæc enim

vis subest eius mortis, ut per eam crucifigatur
vetus homo noster, & novæ nostræ victoriæ

tas quodammodo sepelitur, ne amplius vi-
geat in nobis. Quid autem reformamur in

novam vitam ad obediendum Dei iustitiæ, id
est resurrectionis beneficium.

Minister.
Quomodo per Baptismum nobis hæc bona con-

ferantur? Puer.
Quia nisi promissiones illæ nobis oblatas ref-

icemus in iustitias reddimus, restamus Chri-
sto cuncti Spiritu donamur.

Minister.
Nobis

DE SACRAMENTIS

Nobis vero quid agendum est. ut rite Baptismo
 utamur. ^{1. Puer. huius nomina. m. v.}
 Rectus Baptismi usus in fide & penitentia
 est. hoc est. ut status non prius certa actio
 fidem nos ab omnibus maculis Christi san-
 guine purgatos. Deo placere. deinde ut Spiri-
 tus sanctus habitet in nobis habitare. ut
 que id operibus apud alios declaremus. ut
 que assidue nos in medicanda tui carnis mor-
 tificatione. non iustitia Dei obediencia exer-
 ceamus. ^{2. Minister. m. v. p. d.}

Si hanc requiruntur ad legitimum Baptismi usum
 qui sit in infantes baptizamus. ^{3. Puer. m. v. p. d.}
 Non est necesse ut Baptismus semper fides &
 penitentia precedat. sed ab aliis tantum ori-
 guntur. qui per aetatem iam sunt in fide &
 paces. Satis ergo fuerit infantes postquam ado-
 leuerint. Baptismi sui vim excipere. ^{4. Minister. m. v. p. d.}

Potest in ratione demonstrare nihil esse in ea re
 absurdum. ^{5. Minister. m. v. p. d.}
 Sancti mihi non cessant dicere. nihil Dominum
 habuisse quod scilicet. ^{6. Minister. m. v. p. d.}

Nam qui circumciderent penitentiam signum
 fuisse Moyses & omnes Prophete doceant fidei
 etiam Sacramentum. teste Paulo. ^{7. Minister. m. v. p. d.}
 mus tamen ut infantes ab ea non excludamus.
 Sed eadem causa. ^{8. Minister. m. v. p. d.}
 nunc ad Baptismum adhibendi sunt. ^{9. Minister. m. v. p. d.}

videtur

propterea

Prorsus eadem, quum promissiones quas olim Deus populo Israelitico dederat, nunc sint per totum orbem publicare.

Minister.

Atqui num inde colligis, signum quoque vsurpandum esse?

Puer.

Qui bene ytrinque expendet omnia, hoc consensu animaduertet. Neque enim eius gratia, quae Israeli ante collata fuerant, hac lege nos participes fecit Christus, vt vel obscurior erga nos esset, vel aliqua ex parte imminuta. Quin potius, & luculentius eam in nos & abundantius effudit.

Minister.

Putasne si à Baptismo arceantur, infantes, quicquam propterea Dei gratia decedere, vt dici possit Christi aduentu fuisse imminutam?

Puer.

Id quidem euidenter pater. Signo enim sublato, quod ad testandum Dei misericordiam, & confirmandas promissiones plurimum valet, deesset nobis eximia confirmatio, qua fruebantur veteres.

Minister.

Sic ergo sentis: quò Deus sub veteri Testamento, vt se patrem paruulorum ostenderet, salutis promissionem in eorum corporibus insculptam esse voluerit signo visibili indignum fore si minus confirmationis à Christi aduentu habeant fideles: quando & eadem hodie nobis promissio destinatur, quae olim patribus: & clarius bonitatis suae specimen nobis in Christi

DE SACRAMENTIS.

Non exhibuit Deus. puer.
Sic sentio. Præterea, quum satis constet vim substantiaque, ut ita loquar, Baptismi infantibus esse communem, si illis negaretur signum quod veritate est infertus aperta illis iniuria fieret.

Minister.

Quia ergo conditione baptizandi sunt infantes?

Pater.

Ut testatum fiat benedictionis fidelium semini promissæ ipsos esse hæredes: quod agnita postquam adoleverint, Baptismi sui veritate, fructum ex eo participiant, ac proferant.

Minister.

Transamus ad Cœnam. Ac primò quidem ex te scire velim, quæ sit eius significatio. puer.
Ideò à Christo instituta est, ut corporis & sanguinis sui communicatione educari in spem vitæ æternæ animas nostras nos doceret, idque nobis certum redderet.

Minister.

Cur autem pane corpus vino sanguis Domini figuratur. puer.

Nempe hinc docemur, quam vim habet panis in nutriendis corporibus ad sustinendam præsentem vitam, eandem corpori Domini inesse ad alendas spiritualiter animas. Sicuti vino exhilarantur hominum corda, reficiuntur vires, totus homo roboratur: ita ex Domini sanguine eisdem ab animis nostris usus percipi.

Minister.

Ergo ne corpore Domini & sanguine vescimur?

puer.

Puer.

Ita sentio. Nam quum in eo sita sit tota salutis nostræ fiducia, vt accepta nobis feratur obedientia ipsius, quàm Patri præstitit, perinde ac si nostra foret, ipsum à nobis possideri necesse est. Neque enim boni nobis sua aliter communicat, nisi dum se nostrum facit.

Minister.

Atqui nōne tunc se dedit, quum se exposuit in mortem, vt nos à mortis iudicio redemptos, Patri reconciliaret?

Puer.

Id quidem verum est, sed non satis est nobis, nisi eum nunc recipiamus, quo mortis eius efficacia fructusque ad nos perueniat.

Minister.

Recipiendi porro modus, annon fide constar?

Puer.

Fateor. Sed hoc simul addo, fieri id, dum non solum mortuum credimus, quò nos à morte liberaret, & suscitatum, quò nobis vitam acquireret: sed in nobis quoque habitare agnoscamus, nosque illi conjunctos esse eo vnitatis genere, quò membra cum capite suo cohererent: vt huius vnitatis beneficio, omnium eius bonorum participes fiamus.

Minister.

Nunquid hanc communionem per solam Cœnam obtinemus?

Puer.

Imò verò. Nam & per Euangelium, teste Paulo nobis communicatur Christus, Et meritò hoc Paulus docet: quò illic audiamus nos carnem

G. 2.

esse

DE SACRAMENTIS

esse de carne eius, & ossa ex ossibus ipsius esse panem viuum, qui de coelo ad nutriendas animas nostras descendit: nos vnum esse cum ipso sicuti cum Patre vnum est: & similia.

Minister.

Quid amplius ex Sacramento consequimur, aut quid præterea utilitatis nobis confert?

Puer.

Hoc scilicet, quod illa, de qua dixi, Communicatio nobis confirmatur & augetur, Tamen enim tum in Baptismo, tum in Euangelio nobis exhibetur Christus, cum tamen non recipimus totum, sed ex parte tantum.

Minister.

Quid ergo in Symbolo panis habemus?

Puer.

Corpus Christi, ut semel pro nobis ad nos Deo reconciliandos immolatum fuit: ita nunc quoque nobis dari, ut certo sciamus reconciliationem ad nos pertinere.

Minister.

Quid in vini Symbolo?

Puer.

Christum, ut suum sanguinem semel in peccatorum satisfactionem, pretiumque redemptionis nostræ effudit: ita nunc cum nobis bibendum porrigere, ut fructum qui inde peruenit ad nos debet, sentiamus.

Minister.

Secundum has tuas responsiones, sacra Domini Coena ad eius mortem nos amandat, ut eius virtuti communicemus.

Puer.

Omnino

DE SACRAMENTIS: 51

Omnino. Tunc enim vnicum perpetuumque sacrificium quod in salutem nostram sufficeret, praestatum est. Proinde nihil restat amplius, nisi ut ipso fruamur.

Erga non in hunc finem instituta est Cœna, ut Deo filii sui corpus offeratur.

Minime. Solus enim ipse, quum æternus sit Sacerdos, hanc prærogatiuam habet. Atque hoc sonant eius verba, quum ait, Accipite & manducate. Neque enim ut offeramus corporis suum: sed tantum ut eo vescamur, illic præcipit.

Minister.

Cur duobus utimur signis?

Puer.

In eo Dominus infirmitati nostræ consuluit, quòd nos familiarius doceret, se non cibum modò animis nostris, sed potum quoquo esse, ne alibi quàm in eo solo vllam spiritualis vitæ partem queramus.

Minister.

An utroque vti per æquè omnes absque exceptione debent?

Puer.

Ita fert Christi mandatum, cui vllò modo derogare, aliquid contra tentando, summum est nefas.

Minister.

Solamne eorum, quæ dixisti, beneficiorum, significationem habemus in Cœna, an illic re ipsa nobis exhibentur?

Puer.

Quum Dominus noster Christus ipsa sit veritas, minime dubium est quin promissiones quas dat illic nobis, simul etiàm impleat, & figuris

G. 3.

suam

DE SACRAMENTIS

suam addat veritatem. Quamobrem non dubito quin secuti verbis ac signis testantur, ita etiam suæ nos substantiæ participes faciat, quod in vnam cum eo vitam coalescamus.

Minister.

Verum, qui hoc fieri potest, quum in cælo sit. Christi corpus, nos autem in terra adhuc peregrinamur?

Puer.

Hoc mirifica arcanaque Spiritus sui virtute efficit: cui difficile non est sociare quæ locorum intervallo aliqui sunt disiuncta.

Minister.

Ergo nec corpus in cane inclusum esse, nec sanguinem in calice imaginari.

Puer.

Nequaquam. Quin potius ita sentio, ut veritate potiamur signorum, erigendas esse in cælum mentes, ubi Christus est, & vnde eum expectamus iudicē & redemptorem; in his verò terrenis elementis perperam & frustra quæri.

Minister.

Ut in summam colligamus quæ dixisti: duas in Cœnâ res esse asseris, nempe panem, & vinum quæ oculis cernuntur; atrectantur manibus, percipiuntur gustu: deinde Christum, quo interius animæ nostræ, tanquam proprio suo alimento, pascuntur.

Puer.

Verum, & eo quidem vsque, ut corporum etiam resurrectio illic nobis, quasi dato, pignore, confirmetur: quum & ipsa vitæ Symbolo communicent.

Minister.

Quis

Quis autem rectus erit huius Sacramenti ac legitimus usus? Puer.

Qualem Paulus definit. Ut probet seipsum homo priusquam eo accedat.

Minister.

Quidnam in hac probatione inquiret?

Puer.

Num verum si: Christi membrum.

Minister.

Quibus ad eius rei notitiam argumentis perueniet? Puer.

Si vera sit poenitentia fideque praeditus: si proximos sincero amore prosequatur: si animum ab omni odio malevolentiaque purum habeat.

Minister.

Num perfectam in homine tum fidem, tum charitatem exigit? Puer.

Utique sane integram, & ab omni furo vacuum esse convenit. Verum frustra exigatur tam absoluta numeris omnibus perfectio, in qua nihil desideretur: quando tanta nunquam in homine inueniri poterit.

Minister.

Non ergo ab accessu nos arceat imperfectio, qua adhuc laboramus. Puer.

Quin potius si perfecti essemus, nullum amplius vsum inter nos haberet Coena, quae subleuanda nostrae imbecillitati adminiculum esse debet ac imperfectionis subsidium.

Minister.

G. 4.

Nullum.

DE SACRAMENTIS.

Nullumne præterea alium finem propositum
habent duo hæc Sacramenta?

Puer.

Sunt etiam professionis nostræ notæ, & quasi
tesseræ quædam. Illorum enim usu fidem apud
homines nostram profiteamur, & testamur
nos unum habere in Christo religionis
consensum.

Minister.

Si quempiam contingeret eorum usum aspernari,
quò loco habendus esset?

Puer.

Hæc vero obliqua esset Christi abnegatio. Certe
qui talis est, quum se Christianum confiteri
non dignetur, indignus est qui inter Christianos
censeatur.

Minister.

Satisne est, in totam vitam virumque semel recepisse?

Puer.

Vsq; adeo sufficit vnus Baptismus, vt repetere
eis non sit. Coenæ autem diuersa est ratio.

Minister.

Quod est discrimen illud?

Puer.

Per Baptismum nos adoptat, & in Ecclesiam suam
allegit Dominus, vt pro domesticis nos exinde
habeat. Postquam nos adscripsit in nomen
suorum, per Coenam testatur de nobis
continenter alendis curam habere.

Minister.

Promiscuène ad omnes pertinet tam Baptismi,
quam Coenæ administratio?

Puer.

Eorum,

Eorum, quibus mandatum est publicum docendi munus, proprię sunt istę partes, sunt enim res inter se perpetuo nexu coniunctę, pascere Ecclesiam salutis doctrina, & sacramenta administrare. Minister.

Possisne mihi scripturę testimonio id comprobare? Puer.

Baptizandi quidem mandatum Christus peculiariter Apostolis dedit. In Ccenę celebratione exemplum suum iussit nos sequi. Referunt autem Evangelistę ipsum in ea distribuenda publici ministri fecisse officium.

Minister.

Verum, debentne pastores, quibus commissa est dispensatio, passim omnes & absque delectu admittere? Puer.

Quoad Baptismum pertinet, quia nonnisi infantibus hodie confertur, discretio locū non habet. In Ccenā verō cauere debet minister, ne cui ipsam porrigat, quem indignum esse palam constet. Minister.

Cur id?

Puer.

Quia non sine contumelia & profatione sacramenti fieret. Minister.

Atqui nonne Iudam, quamlibet impius esset, eius communionis dignatus est Christus?

Puer.

Fateor, quum adhuc occulta foret eius impietas. Tamen enim Christū non latebar, nondum
tamen

DE SACRAMENTIS.

tamen prodierat in lucē notitiāque hominū.

Minister.

Quid ergo hypocritis fiet?

Puer.

Eos tanquam indignos arcere pastor non potest:
sed superfedere debet, quousque eorum ne-
quitiam, ut hominibus innotescat, Deus reue-
lauit.

Minister.

Quid, si quempiam ipse indignum nouerit,
aut fuerit admonitus?

Puer.

Ne id quidem ad eos communione abdicandos
foret satis: nisi legitima cognitio, Ecclesięque
iudicium accedat.

Minister.

Certum ergo gubernationis ordinem constitu-
rum in Ecclesiis habere operę pretium est.

Puer.

Verum est: nec enim aliter bene moratę sunt
nec ritę compositz. Hęc autem ratio est, ut
deligantur seniores, qui morum censurę pre-
sint, cauendisq; offendiculis inuigilent: & quos
agnouerint recipiendę Coenę nequaquam esse
capaces, nec admitti quidem posse quin Sacra-
mentum polluatur, eos a communicatione
reiciant.

Catechismi Finis.

PRECATIONES ALI- QUOT PRAE

Precatio matutina.

DEVS mi, Pater mi, & Seruator, qui gratis er-

go me tua effecisti, vt transacta nocte ad hunc
 diem peruenirem; fac etiam, vt ipsum totum
 in sanctissimi numinis tui cultu & veneratio-
 ne consumam. Nihil omnino aut cogitem,
 aut dicam, aut faciam, quod eò non tendat,
 vt tibi obsequar, & voluntati tuæ morem ge-
 ram: quò scilicet actiones omnes meæ referā-
 tur ad gloriam nominis tui, atque fratrum
 meorum salutem: dum exemplo meo ad te
 colendum instruuntur. Atque vt mundum
 hunc ad vitæ externæ vsus, solis tui splendore
 illuminas: ita fulgore spiritus tui mentem
 meam illustra, qui me in via iustitiæ tuæ di-
 rigat. Quamcumque ad rem applicem ani-
 mum meū, is mihi semper sit propositus finis,
 vt tibi honorique tuo inseruiam. Omnem fe-
 licitatem à gratia & beneficentia tua sola ex-
 pectem. Nec quicquam omnino aggrediar,
 quod tibi gratum non sit. Effice præterea, vt
 dum huius vitæ tuendæ causa laboro, & ca-
 turo quæ ad victum & cultum corporis per-
 tinent: altius tamen erigam animum, ad bea-
 tam nempe & cœlestem vitā, quā filiis tuis
 promisisti. Nihilominus, tam animæ quā
 corporis protectore te mihi exhibēdo, aduer-
 sus omnes Satanæ insultus me confirmes ac
 munias, & ab omnibus periculis, quæ nobis
 assidue in hac vita inpendent, liberes. Ad-
 hæc, cum parum sit coepisse, nisi persenerem,
 ideo a te peto Domine, ne mihi in hodiernū
 diem

P R E C A T I O N E S .

diem tantum dux sis ac rector , sed usque ad
vitæ finem me in tuam fidem suscipias , quò
sub tuis auspiciis , totus vitæ meæ cursus tran-
sigatur . Et quia proficiendum nobis est , gra-
tiae in me tuæ dona ad auge indies , tantisper
dum poenitus adhaeream Filio tuo , Iesu Chri-
sto , quem verum solem lucentem perpetuo in
animis nostris meritò appellamus . Quæ tot
tantaq; beneficia , vt abs te obtineam , obliuif-
cere delictorum meorum , eaque , infinita mi-
sericordia tua remitte ; quod te facturum pro-
misisti iis qui te ex animo inuocauerint . Amē .

Ex Psalmo . 143 .

Fac vt mane audiam pietatem tuam : quoniam in
te speravi . Ostende mihi viam in qua ambu-
lem ; quoniam ad te leuavi animam meam .
Libera me de inimicis meis Domine , ad te con-
fugi . Docce me , vt faciam voluntatem tuam :
quia tu es Deus meus . spiritus tuus bonus
deducat me in terra recta .

Q V V M A D E V N D A E S T S C H O L A

Ex Psalmo . 119 .

In quo instituet adolescens viam suam ? Si pru-
dentè se gerat iuxta sermones tuos .
Ex animo te exquisiui , ne sinas me aberrare à
præceptis tuis .
Domine qui fons es sapientiæ omnis & doctri-
næ : quando pro singulari tua bonitate , hoc
mihi præstas , vt bonus artibus irabuatur hæc
mea pueritia , quæ mihi ad sanctæ honestæque
viuendum

viuendum sint adiu mento : mentem quoque
meam quæ cæcitate alioqui laborat, illustran-
do, simul effice, vt ad percipiendam doctri-
nam sim idoneus: memoriam meam confir-
ma, vt quod didiscero, fideliter hæreat: cor de-
nique meum guberna, vt ad proficiendū vo-
luntarius atque etiam audus accedam, ne mi-
hi hæc quam tu nunc concedis, facultas mea
ignauia pereat. Proinde spiritum in me tuum
infunde: spiritum, inquam, intelligentiæ, veri-
tatis, iudicii, ac prudentiæ: ne successu studium
meum careat, & irritus sit erga me magistri
labor. Porro quodcunque studii genus susci-
piam, fac vt illud in rectum finem destinare
meminero, nempe, vt te in Christo Filio tuo
cognoscam. Atque ita quicquid addiscam mi-
hi sit ad rectam pietatis regulam adminiculo.
Ad hæc quando paruulos & humiles, sapien-
tia: rectos corde, notitia tui illustraturum
te promittis: superbos verò & improbos de-
iecturum te denuntias, vt in sensu suo euane-
scant: petò vt me ad veram humilitatem for-
mare velis, qua me tibi primùm, deinde etiam
iis qui mihi tua autoritate præsunt docilem
& obsequentem exhibeam: simul vt cordi
meo euis sis inde vitiosis cupiditatibus, serium
quarendi tui desiderium insculpas. Hic de-
nique mihi vnus sit propositus finis, me sic
comparate in hac tenera ætate, vt cum adole-
uero, ad quodcunque vitæ genus me vocaue-
ris,

PRECATIONES.

ris, in eo tibi seruiam. Ex Psalmo. 137.
Secretum Domini timentibus eum, & secdus
suum notum illis faciet.

BENEDICTIO MENSÆ.

Omnia ad te respiciunt Domine, & tu das illis
escam tempore: te illis dante, colligunt: te ma-
num aperiēte omnia implentur abūdantia.

Ex Psalmo. 104.

DOMINE, penes quem fons est bonorum
omniū, & inexhausta scaturigo, benedictio-
nem tuam in nos effunde, nobisque cibum &
porum, quæ tuæ erga nos benignitatis dona
sunt, in vsum nostrum sanctifica, vt sobriè, si-
cuti præcipis, & frugaliter iis vtentes, vesca-
mur pura conscientia. Fac etiam, vt te patrem
semper bonorumque omnium authorem, &
agnoscamus vera animi ratitudine, & ore præ-
dicemus: ac sic fruamur corporis alimentis, vt
præcipuo tamen cordis affectu aspiremus ad
spiritualem doctrinæ tuæ panem, quo animæ
nostræ in spem æternæ vitæ piscantur. per
Iesum Christum Dominum nostrum.

Deuteronomii. Cap. 8.

Non in solo pane viuit homo: sed in omni ser-
mone qui procedit ex ore Dei.

POST PASTVM GRATIARVM

actio.

Ex Psalmo. 117.

Omnes gentes laudent Dominum: omnes populi
canant laudem Deo.

Quia

P R E C A T I O N E S. 14

Quia multiplicata est super nos misericordia
 eius, & veritas ipsius manet in æternum.

G R A T I A Sagimus Deus ac Pater de tot be-
 neficiis, quæ nobis assidue pro infinita tua be-
 nignitate largiris. Primum quod omnia qui-
 bus ad sustinendam præsentem vitam indige-
 mus, adminicula suppeditando, corporis etiam
 nostri curam te habere demonstras: tum verò
 præcipue quod in spem melioris vitæ, quàm
 nobis sacro tuo Evangelio reuelasti, nos re-
 gignere dignatus sis. Teque oramus, ne men-
 tes nostras in corporibus sepultas, curis & co-
 gitationibus terrenis affigi patiaris. Quin po-
 tius effice, vt sursum erecti perstemus in ex-
 pectatione Christi Filii tui, donec è cælo in
 redemptionem, salutemque nostram appa-
 reat. Amen.

S V B N O C T E M, Q V V M I T V R
 dormitum.

DOMINE Deus, qui noctem destinasti ho-
 minis quiescere, sicut diem creasti, in quo se labo-
 ribus exerceat: effice quæso, vt sit quiescat hac
 nocte corpus meum ne animus interea vi-
 gilare tibi desinat: ne fatiscat cor, aut corpore
 obruatur, quin semper erectum in amore tui
 persistet. Ita laxandi, subleuandique animi gra-
 tia, sollicitudines deponam, ne tui interea obli-
 uiscar, aut memoria mea excidat, quæ pœni-
 tens menti meæ inherere semper debet, boni-
 tatis & gratiæ tuæ recordatio. Hoc quoque
 modo

PRECATIOES

modo sicuti quiescere despons, in tria sua quies-
te conscientia mea fruatur. Fac preterea ut in
capiendo somno, carnis delicias indulgentis
sed tantum mihi concedam, quantum naturae
huius imbecillitas postulat: quod deinde ad
te colendum sum expediat. Denique sic ta-
stum me & impollutum, non animo minus
quam corpore, & a periculis omnibus tutum
seruare velis, ut ipse quoque somnus meus in
nominis tui gloriam cedat. Quoniam vero
dies hic elapsus mihi non est, quin pluribus te
modis, qua sum in malum propensione, of-
fenderim: sicut tenebris noctis omnia tunc
obteguntur, ita quicquid est in me pec-
catorum, misericordia tua sepultum la-
tor. Exaudi me Deus pater & sena-
tor, per Iesum Christum Filium

AMEN

FINIS.

